Rok X. WARSZAWA, dnia 1 kwiecień 1935 r. Nr. 7.

# ROLNIK EKONOMISTA

ORGAN
ZWIĄZKU IZB i ORGANIZACYJ ROLNICZYCH RZPLITEJ POLSKIEJ

*REDAKTOR: Doc. Dr. WACŁAW PONIKOWSKI*

*Sekretarz Redakcji: STEFAN MIERNOWSKI*

T R E Ś Ć:



*Do numeru niniejszego „Rolnika - Ekonomisty" dołączamy broszurę, zawierającą treść referatu p. Dyrektora W. Leśniewskiego na posiedzeniu Rady Związku Izb i Organ. Roln. R. P. dn. 26 lutego b. r.*

*Redakcja.*

# Komunikat Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.

**W dniu 12 lutego 1935 r. Związek Izb i Organizacyj Rolniczych rozesłał do swych członków oraz do szeregu rzeczoznawców pismo w sprawie projektu rachunkowości rolniczej, mogącej służyć za podstawę zeznań o dochodzie podatkowym.**

**Pierwsza część tego pisma została umieszczona w Nr. 5 „Rolnika-Ekonomisty" z dnia 1 marca 1935 r. w następującem brzmieniu:**

KSIĄŻKI RACHUNKOWE DLA GOSPODARSTW WIEJSKICH.

**Nowa ordynacja podatkowa stawia wyraźne wymagania rachunkowości rolniczej, służącej za podstawę do zeznań o dochodzie podatkowym. Równocześnie wprowadza ona zasadę, że tylko taka rachunkowość może być odrzucona przy zeznaniu, która bądź nie odpowiada wymaganiom ordynacji podatkowej, bądź też dowiedziono prowadzącym ją złej wiary w zapisach. Stąd wniosek, że odpowiednio i wiarogodnie prowadzona rachunkowość stanowi pewnego rodzaju dokument i że oparte na takiej rachunkowości zeznanie posiadają charakter wiążący władze wymiarowe. Jest to zatem wielki postęp w stosunku do dotychczasowego stanu rzeczy i należy przewidywać, że w związku z nowemi przepisami ordynacji podatkowej, rachunkowość rolnicza znacznie rozpowszechni się zarówno w gospodarstwach folwarcznych, jak i włościańskich.**

Ordynacja podatkowa przewiduje prowadzenie rachunkowości zarówno pełnej, jak i uproszczonej. Ścisłe przepisy i wzory zamknięć i zeznań oraz statystyki obrotów pieniężnych i w naturze stanowią wymagania minimalne, t.j. dotyczą przedewszystkiem rachunkowości uproszczonej.

W tych warunkach wydało się rzeczą pożądaną opracowanie wzorów najprostszej dopuszczalnej rachunkowości, którą mogliby prowadzić samodzielnie rolnicy tak w gospodarstwach poniżej, jak i wyżej 60 ha. (granicę 60 ha. podaje rozporządzenie wykonawcze), jak również i biura rachunkowe. Chodziło przedewszystkiem o sporządzenie wzorów, które rewidenci skarbowi nie mogliby odrzucać ze względu na brak pewnych danych i zapisów. Z drugiej wszakże strony, przy opracowaniu wzorów należało mieć na uwadze potrzeby rolnictwa oraz największą przystępność.

I n i c j a t y w ę w w y m i e n i o n y m k i e r u n k u p o d j ą ł Z w i ą z e k I z b i O r g a n i z a c y j R o l n i c z y c h[1]), mając na celu sporządzenie takich wzorów, które:

1) odpowiadałyby w zupełności wymaganiom ordynacji podatkowej,

2) byłyby możliwie najprostsze i przystępne, tak, aby je mogli prowadzić rolnicy bez pomocy biur,

3) odpowiadałyby potrzebom rolnictwa, t. j. ujmowałyby wszystkie obroty, posiadające istotne znaczenie dla kontroli i racjonalnego prowadzenia gospodarstwa,

4) uwzględniałyby obie rozróżniane w ordynacji podatkowej kategorje wielkości gospodarstw wiejskich, w stosunku do których ordynacja podatkowa stawia pod względem rachunkowości niejednakowe wymagania, a więc gospodarstwa powyżej i poniżej 60 ha.

K o m i s j a r a c h u n k o w o ś c i r o l n e j Z w i ą z k u I z b i O r g a n i z a c y j R o l n i c z y c h R. P. o p r a c o w a ł a[1]), wzory ksiąg rachunkowych dla gospodarstw folwarcznych i włościańskich. Obecnie wzory te zostały rozesłane do Izb i zainteresowanych organizacyj rolniczych w celu zaopinjowania. Książki rachunkowe, na podstawie tych wzorów, ukażą się na wiosnę r. b., a więc przed początkiem nowego roku rachunkowego.

* *
*

W Nr, 11 „G a z e t y R o l n i c z e j" z d n i a 15 m a r c a r. b. w dziale, zatytułowanym „Z t o w a r z y s t w i i n s t y t u c y j r o l n i c z y c h", a w poddziale, zatytułowanym: „Z w i ą z e k R o l n i k ó w z w y ż s z e m w y k s z t a ł c e n i e m" ukazała się notatka o następującem brzmieniu:

[1]) Podkreślenie Związku Izb i Org. Roln. R. P.

## KSIĄŻKI RACHUNKOWE DLA GOSPODARSTW WIEJSKICH.

Nowa ordynacja podatkowa stawia wyraźne wymagania rachunkowości rolniczej, służącej za podstawę do zeznań o dochodzie podatkowym. Równocześnie wprowadza ona zasadę, że tylko taka rachunkowość może być odrzucona przy zeznaniu, która bądź nie odpowiada wymaganiom ordynacji podatkowej, bądź też dowiedziono prowadzącym ją złej wiary w zapisach. Stąd wniosek, że odpowiednio i wiarogodnie prowadzona rachunkowość stanowi pewnego rodzaju dokument i że oparte na takiej rachunkowości zeznanie posiada charakter wiążący władze wymiarowe. Jest to zatem wielki postęp w stosunku do dotychczasowego stanu rzeczy i należy przewidywać, że w związku z nowemi przepisami ordynacji podatkowej, rachunkowość rolnicza znacznie rozpowszechni się zarówno w gospodarstwach folwarcznych, jak i włościańskich. Ordynacja podatkowa przewiduje prowadzenie rachunkowości zarówno pełnej, jak i uproszczonej. Ścisłe przepisy i wzory zamknięć i zeznań oraz statystyki obrotów pieniężnych i w naturze stanowią wymagania minimalne, t. j. dotyczą przedewszystkiem rachunkowości uproszczonej. W tych warunkach wydało się rzeczą pożądaną opracowanie wzorów najprostszej dopuszczalnej rachunkowości, którą mogliby prowadzić samodzielnie rolnicy tak w gospodarstwach poniżej, jak i wyżej 60 ha. (granicę 60 ha. podaje rozporządzenie wykonawcze), jak również i biura rachunkowe. Chodziło przedewszystkiem o sporządzenie wzorów, których rewidenci skarbowi nie mogliby odrzucać ze względu na brak pewnych danych i zapisów. Z drugiej wszakże strony, przy opracowaniu wzorów należało mieć na uwadze potrzeby rolnictwa oraz największą przystępność. I n i c j a t y w ę w w y m i e n i o n y m k i e r u n k u p o d j ą ł Z w i ą z e k R o l n i k ó w z w y ż s z. w y k s z t.[1]), mając na celu sporządzenie takich wzorów, które: 1) odpowiadałyby w zupełności wymaganiom ordynacji podatkowej, 2) byłyby możliwie najprostsze i przystępne, tak aby je mogli prowadzić rolnicy bez pomocy biur, 3) odpowiadałyby potrzebom rolnictwa, t. j. ujmowałyby wszystkie obroty, posiadające istotne znaczenie dla kontroli i racjonalnego prowadzenia gospodarstwa, zwłaszcza folwarcznego. T o t e ż K o m i s j a r a c h u n k o w o ś c i r o l n e j p o d s e k c j i K ó ł p o r a d s ą s. Z w i ą z k u R o l n i k ó w z w y ż s z. w y k s z t. o p r a c o w a ł a[1]) wzory ksiąg rachunkowych dla gospodarstw folwarcznych. Obecnie wzory te zostały rozesłane do zainteresowanych organizacyj rolniczych w celu zaopinjowania i uzgodnienia, przedewszystkiem z analogiczną, późniejszą inicjatywą Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. Książki rachunkowe, na pod-

[1]) Podkreślenie Związku Izb i Org. Roln. R. P.

stawie tych wzorów, ukażą się na wiosnę r. b., a więc przed początkiem nowego roku rachunkowego.

* *
*

Analiza przytoczonych notatek wskazuje, że:

1) „Gazeta Rolnicza", zdając sprawozdanie z działalności Związku Rolników z wyższem wykształceniem, użyła tekstu sprawozdania z działalności Związku Izb i Organizacyj Rolniczych, opublikowanego w „Rolniku - Ekonomiście" na dwa tygodnie wcześniej.

2) „Gazeta Rolnicza" w przedrukowanym z „Rolnika-Ekonomisty" tekście wprowadziła następujące zmiany:

a) w 34 wierszu (tekst Rolnika-Ekonomisty z d. 1. III) wyrazy: „Inicjatywę w wymienionym kierunku podjął Związek Izb i Organizacyj Rolniczych" zastąpiono wyrazami: „Inicjatywę w wymienionym kierunku podjął Związek Rolników z wyższem wykształceniem",

b) w 43 wierszu dodano wyrazy „zwłaszcza folwarcznego",

c) opuszczono wiersze 44—48,

d) w 49 wierszu wyrazy: „Komisja rachunkowości rolnej Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. opracowała" zastąpiono wyrazami: „To też komisja rachunkowości rolnej podsekcji Kół porad sąs. Związku Rolników z wyższem wykształceniem opracowała",

e) w wierszu 52 opuszczono wyrazy „Izb i" a w końcu 52 wiersza dodano wyrazy: „i uzgodnienia przedewszystkiem z analogiczną, późniejszą inicjatywą Związku Izb i Organizacyj Rolniczych".

3) „Gazeta Rolnicza", przedrukowując z „Rolnika Ekonomisty" sprawozdanie z pracy, dokonanej przez Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P., zmienia je w ten sposób, że przypisuje to sprawozdanie Związkowi Rolników z wyższem wykształceniem, który jest członkiem Związku Izb i Org. Roln. R. P.

* *
*

W Nr. 11 „Gazety Rolniczej" z dnia 15 marca 1935 r. na str. 305 umieszczony został dopisek, rozpoczynający się od słów: „O ile nam wiadomo, starania Związku [1]), rozwinięte w celu zracjonalizowania projektu dekretów [2]), przyszły zapóźno". Tymczasem w sprawozdaniu z akcji Związku w tym zakresie, podanem na posiedzeniu Komitetu Związku Izb i Organizacyj Rolniczych w dniu 13 listopada 1934 r. a następnie podanem w druku, umieszczono daty poszczególnych wystąpień Związku, wykazując, że „starania Związku" nigdy nie były spóźnione.

* *
*

W Nr. 8 „Gazety Rolniczej" z 22 lutego 1935 r. przy sprawozdaniu z posiedzenia Łódzkiej Izby Rolniczej, umieszczono na str. 194 dopisek, przedstawiający błędnie stanowisko Prezesa tej Izby w sprawach oddłużenia i to w formie energicznego ataku. Sprostowanie, umieszczone w Nr. 11 „Gazety Rolniczej" na str. 309 zostało zredagowane w ten sposób, że nie osłabia w niczem ataku na osobę Prezesa Łódzkiej Izby Rolniczej, opartego na nieprawdziwej wiadomości.

* *
*

Z przytoczonych faktów wynika, że „Gazeta Rolnicza" — wbrew oświadczeniu, umieszczonemu w nagłówku, które brzmi — „Gazeta Rolnicza informuje źródłowo o działalności Związku Izb i Organizacyj Rolniczych..." nietylko źle informuje opinję rolniczą o działalności Związku Izb i Org. Roln. R. P., ale ją wprowadza w błąd i że postępowanie takie jest sprzeczne z dobremi obyczajami.

Wobec powyższego Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. nie będzie udzielał w przyszłości żadnych informacyj „Gazecie Rolniczej" i zażądał skreślenia w nagłówku tego pisma deklaracji, że „Gazeta Rolnicza" informuje źródłowo o działalności Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.

---

[1]) Mowa o Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. (przypisek Związku Izb i Org. Roln.).

[2]) Mowa o dekretach dotyczących uporządkowania długów rolniczych (przypisek Związku Izb i Org. Roln.).

# Polsko-Brytyjski układ handlowy

Zawarcie polsko-brytyjskiego układu handlowego z dnia 27 lutego b. r. zostało potraktowane przez opinję, niewątpliwie słusznie, jako wydarzenie bardzo ważne w naszem życiu gospodarczem. Ważność ta została uznana zarówno przez kierowników naszej polityki ekonomicznej, jak i przez przedstawicieli sfer gospodarczych kraju.

Duże znaczenie umowy z dnia 27 lutego b. r. jest podwójne: po pierwsze — umowa ta dotyczy najpoważniejszego, bo zamykającego się ca 106-cio miljonowem saldem czynnem odcinka naszego handlu zagranicznego; po drugie — na odcinku tym rozwiązuje pozytywnie szereg zagadnień.

Są to dwa momenty decydujące w ocenie polsko-brytyjskiej umowy handlowej.

W 1934 r. Wielka Brytanja zajmowała pierwsze miejsce wśród krajów, do których eksportowaliśmy nasze produkty. W wywozie tym produkty rolnicze odgrywały decydującą rolę. Jak wiadomo, przeszło 77% eksportu towarów polskich na rynek brytyjski stanowi grupa zwierząt i wytworów pochodzenia zwierzęcego oraz grupa drzewa. Najpoważniejszą pozycję w tych grupach zajmuje wywóz bekonów, który w 1934 r. stanowił wartość 46,7 miljonów złotych i który w całości był kierowany na ten rynek. Rynek brytyjski odbiera przeszło 50% naszego eksportu w grubie zwierząt i produktów zwierzęcych oraz przeszło 42% naszego wywozu w grupie drzewa.

Z liczb tych wynika, że rynek brytyjski posiada już obecnie dla interesów polskiego rolnictwa najpoważniejsze znaczenie ze wszystkich zagranicznych rynków zbytu. Eksport produktów rolniczych do Wielkiej Brytanji decyduje bardzo poważnie o takim lub innym poziomie dochodów gotówkowych polskiego rolnictwa: ujemne tendencje wywozu produktów rolniczych na ten rynek mogą nietylko przyczynić się do poważnego skurczenia rozmiarów zbytu tych artykułów, lecz również wywrzeć bardzo niekorzystny wpływ na poziom cen na rynku krajowym. Nie należy zapominać, że w dziedzinie pewnych artykułów, a więc właśnie w zakresie bekonów i szynek, zahamowanie eksportu na rynek angielski mogłoby wywołać niemal katastrofę w jednej z najpoważniejszych gałęzi produkcji rolniczej, a mianowicie w produkcji trzody chlewnej, znacznie pogarszając i tak ciężką sytuację wielu drobnych warsztatów rolnych.

Oddziaływanie rentownego eksportu bekonów i szynek na interesy produkcji rolniczej nie ogranicza się zresztą do samego tylko odcinka produkcji trzody chlewnej. Aparat eksportowy, który pracuje w warunkach rentowności, ma możność podejmowania w szerszych rozmiarach inicjatywy eksportowej na innych odcinkach wywozu, a przedewszystkiem inicjatywy pionierskiej, starając się zdobyć dla naszej produkcji hodowlanej nowe zagraniczne rynki zbytu. Stąd też korzystny sam przez się wywóz bekonów na rynek angielski stwarza dodatkową bazę operacyjną dla rozwoju wywozu hodowlanego na inne rynki, powiększania rozmiarów zbytu tych artykułów i odciążenia rynku krajowego od istniejących na nim nadwyżek produkcji.

Zatrzymaliśmy się dłużej nad wywozem bekonów i szynek na rynek angielski, gdyż eksport ten jest niewątpliwie typowy i charakterystyczny dla oceny zainteresowań rolnictwa w utrzymaniu zdobytych na odcinku angielskim pozycyj dla eksportu rolniczego.

Postulat utrzymania dotychczasowych rozmiarów eksportu rolnego na rynek brytyjski nie wyczerpuje, oczywiście, zainteresowań rolnictwa tym rynkiem. Usiłowania sfer rolniczych powinny zmierzać do zwiększenia możliwości zbytu na artykuły rolnicze importowane z zagranicy.

Wytyczna ta opiera się na prostych i znanych założeniach. Ponieważ z jednej strony — przy istniejącej obecnie w naszym kraju strukturze demograficznej—eksport rolny jest zasadniczym czynnikiem kształtowania się dochodów gotówkowych polskiego rolnictwa, oraz z drugiej — rynek brytyjski stanowi najpoważniejszy teren dla naszego eksportu rolnego, dążenie do zwiększenia polsko-angielskich obrotów handlowych, a przez to wywozu rolnego, będą stanowiły przez bardzo długi okres czasu podstawowy element programu sfer rolniczych w dziedzinie handlu zagranicznego.

W celu uprzytomnienia sobie tego podstawowego stwierdzenia, wypada przytoczyć kilka liczb charakteryzujących pojemność rynku angielskiego na niektóre artykuły rolnicze importowane z zagranicy.

Poniższe dane należy uzupełnić liczbami, ilustrującemi rozmiary produkcji rolniczej w Zjednoczonem Królestwie, które dla dłuższego okresu czasu opracował w sposób syntetyczny Leo Drescher z Kilońskiego instytutu Gospodarki Świa-

**Wywóz do Anglji (w funtach) [*]**

| | 1932 | 1933 | 1934 |
|---|---|---|---|
| **Ogółem** . . . | **701.670.061** | **675.016.119** | **732.330.823** |
| I. **Środki żywności, napoje, tytoń** . . . . . . . | **372.880.294** | **339.833.569** | **347.335.664** |
| w tem: | | | |
| Ziarno i mąka . . . . . . . . . . | 59.078.379 | 55.018.113 | 54.449.121 |
| Pasza dla zwierząt . . . . . . . . | 6.542.259 | 5.950 788 | 7.422.010 |
| Zwierzęta żywe na rzeź . . . . . . . | 10.775.556 | 7.051.944 | 5.265.114 |
| Mięso . . . . . . . . . . . . | 80.970.074 | 77.535.855 | 81.536,902 |
| Nabiał . . . . . . . . . . . . | 66.989,623 | 55.127.437 | 52.920.523 |
| Owoce świeże i jarzyny . . . . . . . | 42.544.577 | 36.959.104 | 35.621.828 |
| Inne środki żywności . . . . . . . | 55.612.557 | 49.205.008 | 48.727.463 |
| II. **Surowce i artykuły nawpół obrobione** . . . | **164.605.427** | **180.398.136** | **209.679.385** |
| w tem: | | | |
| Wełna surowa i odpadki . . . . . . . | 33.500.267 | 37.406.024 | 38.314.220 |
| Orzechy i nasiona oleiste, oleje, tłuszcze, guma i żywica . . . . . . . . . . | 22'570.545 | 21.067.279 | 21.460.241 |
| Skóry nieobrobione . . . . . . . . | 12.097.124 | 14.272.456 | 14.744.577 |
| III. **Artykuły zupełnie albo prawie obrobione** . . | **157.842.002** | **150.963.595** | **171.403.823** |
| w tem: | | | |
| P odukty drzewne i budulec . . . . . . | 5.468.022 | 5.142.984 | 5.568.480 |
| Wyroby wełniane . . . . . . . . | 2.357.707 | 2.324.830 | 2.483.082 |
| Produkty oleiste, tłuszczowe i żywiczne . . . | 30.880.023 | 29.968.736 | 30.955.689 |
| Skóry i wyroby skórzane . . . . . . . | 7.775.754 | 8.178.619 | 7.465.774 |
| IV. **Zwierzęta nie na rzeź** . . . . . . . | 2.190.097 | **753.719** | **1.457.139** |
| V. **Przesyłki pocztowe** . . . . . . . . | **4.152.241** | **3.063.100** | **2.454.812** |

[*]) Dane w/g. Accounts relating to Trade and Navigation of the United Kingdom December 1934. London.

towej („Die Entwicklung der Agrarproduktion Grossbritanniens und Irlands seit Beginn des 19 Jahrhunderts"):

*Produkcja zwierzęca*

| | | |
|---|---|---|
| ubój drobiu | 1.775 | tonn. |
| Produkcja mięsa | 16.000.000 | cwt. |
| Pogłowie | | |
| bydła | 6.065.000 | szt. |
| owiec | 17.749.000 | „ |
| świń | 2.783.000 | „ |
| Pogłowie krów mlecznych | 2.790.000 | „ |
| Produkcja mleka | 6.099.000.000 | „ |
| Produkcja jaj | | |
| kurzych | 1.458.000.000 | szt. |
| kaczych | 43.000.000 | „ |

*Produkcja roślinna*

| | | |
|---|---|---|
| Produkcja pszenicy | 1.382.000 | tonn |
| „ jęczmienia | 1.026.000 | „ |
| „ owsa | 1.041.000 | „ |
| Produkcja fasoli | 162.000 | tonn |
| „ grochu | 65.000 | „ |
| „ ziemniaków | 3.265.000 | „ |
| „ żyta | 26.000 | „ |
| „ buraków cukrowych | 435.000 | „ |
| „ koniczyny | 2.603.000 | „ |
| „ siana | 4.611.000 | „ |
| „ słomy | 4.430.000 | „ |

Udział polskiego eksportu rolnego w zaopatrywaniu tak bardzo pojemnego rynku angielskiego jest, jak dotychczas, bardzo nieznaczny.

W 1933 r. udział przywozu z Polski w ogólnym przywozie ważniejszych artykułów rolniczych do Anglji przedstawiał się następująco: bekony — ponad 8%, wędliny i szynki — 9%, konserwy mięsne — 0,8%, drób żywy — 3,8%, jaja — 7,3%, nasiona koniczyn i traw — 8,8%, cukier — 3,6%, drzewo surowe — 4,9% oraz drzewo nawpół obrobione — 6,3%.

Przechodząc do omówienia umowy z dnia 27 lutego b. r. należy stwierdzić, iż sytuacja polskich negocjatorów o porozumienie handlowe z Wielką Brytanją była bardzo trudna. Z jednej strony chodziło tu o utrzymanie wywozu na rynek brytyjski z jego 106-cio miljonowem saldem czynnem i stworzenie warunków dalszego rozwoju polskiego wywozu oraz z drugiej — negocjatorzy polscy musieli napotykać na trudności utrzymania dotychczasowego stanu rzeczy, które wynikały bądź z faktu małej stosunkowo pojemności rynku polskiego, który mógłby stwarzać dla Zjednoczonego Królestwa rekompensaty naszego eksportu, bądź też wskutek dążenia do ograniczenia przywozu rolniczego.

Jest rzeczą zrozumiałą, że w warunkach gospodarczych, w których znajdował się polski kontrahent, szybkie doprowadzenie do korzystnych wyników dla Polski polsko-brytyjskich negocjacyj handlowych nasuwało wiele trudności. Realizacja porozumienia wymagała przeprowadzenia uprzednio bardzo głębokich studjów i szereg rozmów polskich i brytyjskich sfer gospodarczych na temat możliwości rozszerzenia eksportu angielskiego na rynek polski, aby przyniosło ono silne wzmocnienie kontaktów handlowych pomiędzy obu państwami, przy jednoczesnem nienaruszeniu istotnych interesów polskiej wytwórczości krajowej. Rozmowy polsko-brytyjskich sfer gospodarczych, które poprzedziły rokowania oraz im towarzyszyły, przyczyniły się znacznie do rozwiązania problemu uregulowania z korzyścią obu stron wzajemnej wymiany towarowej. Dla podkreślenia trudności, na które w przeciwieństwie do porozumień Anglji z innemi państwami, napotykały rokowania polsko-brytyjskie wypada ponadto zaznaczyć, iż o ile inne państwa mogły uwzględnić w szerokiej mierze zainteresowania strony angielskiej w wywozie węgla, o tyle w danym wypadku sprawa ta nie mogła wchodzić w rachubę i musiały być szukane inne rekompensaty. Aczkolwiek w wywozie angielskim udział eksportu węgla wynosi zaledwie 8,5%, a na inne produkty gotowe przypada 76,3%, to jednak główne zainteresowania negocjacyjne strony angielskiej zawsze zmierzały w kierunku zabezpieczenia przedewszystkiem możliwości eksportowych dla węgla. Wywóz węgla z Wielkiej Brytanji kierował się głównie do Francji, Włoch, Niemiec i i krajów skandynawskich. „Krajów tych", jak to stwierdza w „Polsce Gospodarczej" p. Dr. Łychowski — Francja, która próbowała na początku 1934 r. „przenegocjować" z Wielką Brytanją utrzymanie dla niej pełnego kontyngentu węglowego, została zmuszona do oddania kontyngentu tego bez żadnych specjalnych rekompensat ze strony W. Brytanji naskutek samej tylko groźby stanu bezkontraktowego z rynkiem brytyjskim; z Niemcami — W. Brytanji zawarła specjalny układ w kwietniu 1933 r., gdzie za szereg ustępstw celnych dla wywozu niemieckiego uzyskała miesięczny kontyngent 180 tys. t. na wywóz węgla do Niemiec, które przecież same wydobywały w tymże roku u siebie 110 miljn. t. węgla, a na koniec z krajami skandynawskiemi w traktatach z niemi zawartych — zamieściła ona klauzulę preferencyjną, opiewającą, iż o ile dany kraj w ciągu roku nie pokryje odpowiedniego procentu swego zapotrzebowania węglowego przywozem z W. Brytanji (70 — 80%), W. Brytanja będzie mogła danemu państwu wypowiedzieć traktat. Rzecz jasna iż groźba wypowiedzenia tego działa tutaj lepiej od wszelkiej jawnej preferencji na korzyść angielskiego wywozu węgla".

W przedstawionych powyżej najogólniej okolicznościach negocjacyjnych toczyły się polsko-brytyjskie rokowania handlowe, doprowadzając do zawarcia umowy w dniu 27 lutego b .r. Umowa ta stanowi uzupełnienie i rozszerzenie obowiązującego w dalszym ciągu traktatu handlowego i nawigacyjnego polsko-brytyjskiego, podpisanego w Warszawie dn. 26 listopada 1923 r. Traktat ów, oparty na zasadzie klauzuli największego uprzywilejowania, nie obejmując konwencyjnych stawek celnych, był dostateczną podstawą dorozwoju wzajemnych stosunków handlowych w okresie swobodnej wymiany towarowej, obecnie jednak, przy zmianie zasad polityki handlowej w kierunku wzmocnienia kursu protekcjonostycznego, wymagał daleko idących uzupełnień w zakresie gwarancyj dla wywozu polskiego do Anglji oraz brytyjskiego do Polski w dziedzinie poszczególnych artykułów.

Ze względu na pierwszorzędne znaczenie umowy z dn. 27 lutego b. r. dla polskiego życia gospodarczego, wbrew istniejącym zwyczajom, w artykule tym, który posiada charakter ogólny, omówimy poszczególne jej zasady.

Umowa składa się z 15 artykułów. Artykuł pierwszy zawiera postanowienia następujące: towary wymienione w liście pierwszej załączonej do omawianej umowy wytworzone lub przetworzone w Zjednoczonem Królestwie, nie będą podlegały przy przywozie do polskiego obszaru celnego bez względu na miejsce, skąd przychodzą innym lub wyższym cłom lub opłatom niż te, o których jest mowa w tej liście. Towary wymie-

nione w liście drugiej, załączonej do umowy, wytworzone lub przetworzone w kolonjach brytyjskich na obszarach pod protektoratem brytyjskich lub na obszarach mandatowych, w stosunku do których mandat sprawuje Rząd Zjednoczonego Królestwa, o ile kolonje te lub inne obszary objęte są traktatem handlowym i nawigacyjnym, podpisanym w Warszawie 26 listopada 1923 r., nie będą podlegały przy przywozie do polskiego obszaru celnego, bez względu na miejsce skąd przychodzą, innym lub wyższym cłom czy opłatom niż te, o których mowa w tej liście. Rząd Zjednoczonego Królestwa zgadza się na życzliwe rozważenie propozycji Rządu Polskiego co do zastąpienia w całości lub w części ceł specyficznych wymienionych w listach pierwszej i drugiej, cłami od wartości lub też ceł od wartości cłami specyficznemi.

Artyku 2 mówi, iż Rząd Polski zobowiązuje się, że dopóki bilans handlowy pomiędzy polskim obszarem celnym z jednej strony, a Zjednoczonem Królestwem — wraz z obszarami kolonij i mandatów z drugiej strony pozostanie korzystny dla polskiego obszaru celnego ze Zjednoczonego Królestwa i wymienionych terytorjów, postanowień, ustaw lub rozporządzeń w przedmiocie handlu kompensacyjnego, które obowiązują lub będą obowiązywały na polskim obszarze celnym i przyzna towarom przywożonym do polskiego obszaru celnego ze Zjednoczonego Królestwa lub ze wspomnianych obszarów korzystanie z najniższej stawki celnej, przyznanej takim samym towarom, przywożonym z jakiegokolwiek innego kraju i to niezależnie od warunków, dotyczących handlu kompensacyjnego. Nie mniej jednak nie będzie można żądać korzyści, wynikających z tego artykułu, o ile chodzi o towary, przywożone do polskiego obszaru celnego z jakiegokolwiek obszaru, w którym jakikolwiek system handlu kompensacyjnego stosowany jest do towarów przywożonych z polskiego obszaru celnego.

W artykule 3 jest mowa o tem, iż towary określone w liście trzeciej dołączonej do umowy, wytworzone lub przetworzone na polskim obszarze celnym nie będą podlegały przy przywozie do Zjednoczonego Królestwa, bez względu na to skąd przychodzą, innym lub wyższym cłom czy opłatom niż te, o których mowa w tej liście. Rząd Polski zgadza się na życzliwe rozważenie propozycyj Rądu Zjednoczonego Królestwa co do zastąpienia w całości lub części wymienionych w tej liście ceł specyficznych cłami od wartości, lub też ceł od wartości cłami specyficznemi.

Artykuł 4 zawiera postanowienia, iż opłaty wewnętrzne pobierane w Zjednoczonym Królestwie, czy to na rzecz państwa, czy samorządu czy też instytucyj prawa publicznego od towarów wytworzonych lub przetworzonych w Polsce nie będą inne lub wyższe opłaty pobierane w podobnych okolicznościach od takich samych towarów, wytworzonych lub przetworzonych w Zjednoczonem Królestwie. Opłaty wewnętrzne pobierane w Polsce czy to na rzecz Państwa, czy samorządu, czy też instytucyj prawa publicznego od towarów wytworzonych lub przetworzonych w Zjednoczonem Królestwie, nie będą inne lub wyższe niż opłaty pobierane w podobnych okolicznościach od takich samych towarów wytworzonych lub przetworzonych w Polsce. W żadnym wypadku opłaty takie nie będą bardziej uciążliwe niż opłaty pobierane w podobnych okolicznościach od takich samych towarów jakiegokolwiek innego obcego kraju. W zakresie opłat licencyjnych, udogodnień rejestracyjnych i t. p. spraw, pojazdy motorowe, wyrabiane w Zjednoczonem Królestwie będą korzystały w Polsce z traktowania nie mniej przychylnego niż traktowanie przyznane pojazdom motorowym produkcji polskiej, a pojazdy motorowe produkcji polskiej będą korzystały w Zjednoczonem Królestwie z traktowania ich nie mniej przychylnego niż traktowanie przyznane pojazdom motorowym produkcji Zjednoczonego Królestwa.

Artykuł 5 zobowiązuje Rząd Zjednoczonego Królestwa do niewprowadzania ilościowych ograniczeń przywozu do Zjednoczonego Królestwa towarów wytworzonych lub przetworzonych na polskim obszarze celnym, wymienionych w liście trzeciej, załączonej do umowy, o ile ograniczenia te pomniejszałyby wartość ustępstw taryfowych, przewidzianych w tej liście, lub też w jakikolwiek sposób niekorzystnie na to wpływały. Istnieje jednak porozumienie co do tego, że powyższe postanowienie nie będzie się stosowało do ograniczeń przywozowych, koniecznych do zapewnienia skutecznego działania planu względnie planów regulowania w Zjednoczonem Królestwie rynku produktów rolniczych.

W artykule 6 Rząd Polski zobowiązuje się do przyznania odpowiednich kontyngentów przywozowych dla towarów wytworzonych lub przetworzonych w Zjednoczonem Królestwie, w kolonjach brytyjskich i t. d., o ile towary te na polskim obszarze celnym podlegają lub będą podlegały ograniczeniom przywozowym.

Artykuł 7 zawiera postanowienia, iż Rząd Zjednoczonego Królestwa zobowiązuje się nie reglamentować ilościowo przywozu bekonów i szy-

nek, masła, jaj, drobiu, cukru i innych wytworów rolniczych polskiego obszaru celnego, chyba tylko w takim zakresie, jaki okaże się konieczny dla zapewnienia skutecznego działania planu względnie planów regulowania rynku dostaw wewnętrznych tych lub pokrewnych wytworów. Rząd Zjednoczonego Królestwa będzie przyznawać Polsce słuszny udział w dozwolonych przywozach z zagranicy, uwzględniając miejsce, jakie polski obszar celny zajmował dawniej, jako dostawca tych artykułów na rynek angielski. Przyczem przydziały dla Polski będą przyznawane na tej samej podstawie, jak przydziały dla jakiegokolwiek innego obcego kraju i na warunkach nie mniej korzystnych. Wszelkie wprowadzenie przymusowej reglamentacji ilościowej przywozu któregokolwiek z wymienionych wytworów polskiego obszaru celnego będzie poprzedzone daniem Rządowi Polskiemu sposobności wspólnego omówienia przydziału dla polskiego obszaru celnego. W wypadku, gdyby ogólna ilość któregokolwiek z wymienionych wytworów, dopuszczonych do przywozu do Wielkiej Brytanji z obcych krajów, została zwiększona w ciągu któregokolwiek okresu reglamentacji, dla polskiego obszaru celnego zostaną przyznane przydziały dodatkowe na tej samej podstawie i na warunkach nie mniej korzystnych niż dla jakiegokolwiek innego obcego kraju. Gdyby zaś polski obszar celny był czasowo niezdolny do dokonania takiego dodatkowego przydziału, nie będzie to w jakimkolwiek z następnych okresów pomniejszało zobowiązań danych Polsce.

Gdyby jakikolwiek inny kraj, który wchodzi w rachubę jako dostawca, zrzekł się w całości lub w części swego przydziału lub utracił do niego prawo, wówczas przydział dla Polskiego Obszaru Celnego będzie zwiększony w stosunku nie mniej korzystnym, niż taki, jaki zostanie przyznany jakiemukolwiek innemu obcemu krajowi. Zarządzanie wywozem do Anglji z polskiego obszaru celnego któregokolwiek z wyżej wymienionych artykułów będzie powierzone Rządowi Polskiemu dopóki, w przekonaniu Rządu Zjednoczonego Królestwa, zarządzenie to będzie odpowiadało zamierzonemu celowi i będzie zgodne z planem reglamentacji przywozu do Anglji obowiązującem w danym okresie.

Artykuł 8 umowy postanawia, że w wypadku wprowadzenia jakichkolwiek zmian w obecnym przydziale reglamentowanego zagranicznego przywozu bekonu, wskutek których na rzecz polskiego obszaru celnego przypadłby stosunkowy udział mniejszy niż dotychczas — wówczas Rząd Zjednoczonego Królestwa zobowiązuje się do dopuszczenia przywozu bekonu z Polski w rozmiarach stanowiących conajmniej 41,4% ilości przywiezionej w roku 1932. Jeśli chodzi o jaja — to przydział Polski nie będzie mniejszy niż 13½% ilości całkowitego dozwolonego przywozu z obcych krajów. W zakresie wywozu masła z polskiego obszaru celnego Rząd Zjednoczonego Królestwa uznaje, że w latach 1932 i 1933 był on niezwykle niski, skutkiem czego przydział ustalony na podstawie statystyki, obejmującej te lata, mógłby niewłaściwie przedstawić rzeczywistą pozycję polskiego obszaru celnego na rynku maślanym Zjednoczonego Królestwa. Gdyby w czasie trwania umowy została wprowadzona w Anglji reglamentacja przywozu masła, Rząd Zjednoczonego Królestwa dołożył wszelkich starań, aby uwzględnić w należyty sposób wspomniane okoliczności. Rząd Zjednoczonego Królestwa zobowiązują się ponadto do nie reglementowania w ciągu roku 1935 przywozu masła z Polski dopóty, dopóki przywóz ten nie przekroczy: a) całkowitej ilości przywozu masła z polskiego obszaru celnego w 1929 roku oraz b) 1,8% całkowitej ilości przywozu masła z obcych krajów do Zjednoczonego Królestwa w tymże roku.

Artykuł 9 przewiduje, że gdyby w kolonjach brytyjskich, na obszarach pod protektoratem brytyjskim lub na obszarach mandatowych, w stosunku do których mandat sprawuje Rząd Zjednoczonego Królestwa, o ile kolonje te lub inne obszary objęte są Traktatem Handlowym i Nawigacyjnym, podpisanym w Warszawie dnia 26 listopada 1923 r. zastosowana została w odniesieniu do towarów wytwarzanych lub przetwarzanych na polskim obszarze celnym ilościowa reglementacja przywozu i gdyby były dokonywane przydziały według krajów, to Rząd Zjednoczonego Królestwa zobowiązuje się przyznać, w dozwolonych przywozach z obcych krajów, słuszny udział dla towarów wytwarzanych lub przetwarzanych na polskim obszarze celnym lub zalecić właściwym rządom kolonjalnym przyznanie takiego udziału. W żadnym wypadku nie będzie stosowana jakakolwiek dyskryminacja wobec towarów wytwarzanych lub przetwarzanych na polskim obszarze celnym.

Artykuł 10 omawianej umowy polsko-brytyjskiej dotyczy przewożenia emigrantów z portów polskiego obszaru celnego do krajów zaoceanicznych przez brytyjskie spółki żeglowe.

Artykuł 11 — wyjaśnia znaczenie wyrażeń „Polski Obszar Celny", ‚kraj obcy" oraz „przywozy z zagranicy".

W artykule 12 Rząd Polski zastrzega sobie prawo oświadczenia kiedykolwiek w ciągu ważności zawartej umowy, że Wolne Miasto Gdańsk jest stroną kontraktującą w umowie i że bierze na siebie obowiązki oraz nabywa prawa z niej wypływające. Zastrzeżenia te nie dotyczą, oczywiście, tych postanowień zawartej umowy, które Państwo Polskie odnośnie do Wolnego Miasta Gdańska zawarło zgodnie z przysługującemi jej traktatowo prawami.

Artykuł 13 stwierdza, że postanowienia zawartej umowy nie naruszają praw ani zobowiązań, wynikających z traktatu handlowego i nawigacyjnego podpisanego w Warszawie dn. 26 listopada 1923 r.

Artykuł 14 postanawia, że wszelkie spory, któreby wynikły między, stronami z związku z postanowieniami wchodzącej w życie umowy, względnie traktatu handlowego i nawigacyjnego będą kierowane do Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej, chyba, że w jakimś poszczególnym wypadku jeden z układających się rządów zażąda, aby spór został poddany Stałemu Trybunałowi Arbitrażowemu.

Ostatni artykuł 15 dotyczy wejścia w życie zawartej umowy. Umowa będzie obowiązywać do dnia 31 grudnia 1936 roku.

W liście trzeciej, załączonej do umowy, Polska otrzymała od Anglji następujące gwarancje celne w zakresie artykułów rolniczych:

I. *Bezcłowy przywóz:*

a) Okrąglaki sosnowe, jodłowe i osikowe, w stanie nie surowym lub oczyszczone z kory i łyka, nieciosane i nieprzetarte, z wyjątkiem przycięcia końców, w długościach nieprzekraczających 50 cali angielskich i o średnicy w cieńszym końcu nie wyżej 12 cali ang.;

b) Kopalniaki, które obejmują również stemple kopalniane przygotowane w zwykły sposób przez wykonanie na końcach kopalniaka niewielkich podłużnych wycięć w dwóch równoległych płaszczyznach; również w ten sposób przygotowane stemple przepołowione podłużnie równolegle do nacięć końcowych. Kopalniaki obejmują również poprzecznice w ich najprostszej postaci, to znaczy wyżej wspomniane okrąglaki kopalniane podłużnie przepołowione.

c) Drewniane słupy telegraficzne w długościach nie mniejszych niż 20 stóp ang., a nie większych niż 40 stóp ang. o średnicy na cienkim końcu nie mniejszej niż 5 cali ang., a nie większej niż $9^3/_4$ cala ang. oraz o średnicy w odległości 5 stóp ang. od grubszego końca nie mniejszej niż 6 cali ang.

d) Miazga drzewna.

e) Bekon (wyłączając bekon w puszkach).

f) Szynki (wyłączając szynki w puszkach).

g) Konie nieprzekraczające 14 miary ang.

II. *10% ad valorem:*

a) Wiklina lub łozina w prętach okorowanych lecz dalej nie obrobionych.

b) Drewno miękkie (z drzew iglastych) ciosane, tarte i strugane, obrobione nie dalej, jak w sposób podany poniżej. Uważa się, że drewno strugane obejmuje wszystkie następujące określenia: 1) okładziny, deski podłogowe, szalówka — wszystko z drewna miękkiego, strugane na jednej lub więcej płaszczyznach, nieprofilowane lub profilowane z jednej lub więcej stron. 2) Listwy z drewna miękkiego z profilem wykonanym na samej desce. 3) Deski z miękkiego drewna z wyrobionym wypustem (piórem) i wpustem (szpuntowanie) z gzymsem okrągłym (karnizowane), wyrobione do klinowego łączenia krawędzi na nakładkę, ze skośnie ściętą krawędzią, z gzymsem (karnizem) okrągłym, przechodzącym przez środek płaszczyzny deski z wycięciem w kształcie V przechodzącem przez środek płaszczyzny deski lub o zaokrąglonych krawędziach; w sztukach profilowanych profil wraz z deską winien być wyrobiony w jednym kawałku. 4) Deski skrzynkowe z drewna miękkiego szorstkie lub strugane, również w kompletach, jakoteż deski skrzynkowe opatrzone wypustem (piórem) i wpustem, klejone, łączone zamkowo lub przez sprasowanie — z wyłączeniem desek zakończonych wyrobionemi złączami na jaskółczy ogon, czopami lub wpustami.

c) Ciosane lub tarte prostokątnie krawędziaki dębowe, brzozowe, bukowe, jesionowe i wiązowe — dalej nieobrobione.

d) Płyty klejone (dykty) z drewna miękkiego, z brzozy i olchy.

e) Slipry z drewna miękkiego, jakoteż podrozjezdnice, w długościach nieprzekrających 14 stóp ang. — wszystko nieimpregnowane kreozotem i po przetarciu dalej nieobrobione.

f) Klepka beczkowa nieżłobiona i niegięta i poza przetarciem dalej nieobrobiona.

g) Gryka.

h) Nasiona: koniczyna szwedzka, koniczyna biała, kupkówka, kostrzewa, wyklina.

i) Nasiona buraków cukrowych.

j) Drób: gęsi żywe o wadze sztuki nieprzekraczającej 6 kg. ($13^1/_4$ funt. ang.), perlice bite.

k) Konserwy mięsne w hermetycznych opakowaniach: ozorki wieprzowe, ozory wołowe, ozorki cielęce, cielęcina w galerecie.

l) Żyto w ziarnie.
m) Mąka żytnia.

III. *20% ad valorem:*

Klepka beczkowa żłobiona lub gięta.

*IV. Cła specyficzne.*

*a. Jaja w skorupkach:*

1) o wadze 120 sztuk nieprzekraczającej 14 fun. ang. — 1 szyl. za 120 sztuk,

2) o wadze 120 sztuk powyżej 14 funt. ang. lecz nieprzekraczającej 17 funt. ang. — 1 szyl. 9 pens. za 120 sztuk,

3) o wadze 120 sztuk powyżej 17 funt. ang.— 1 szyl. 9 pens. za 120 sztuk.

*b. Masło* — 15 szyl. za 1 cent. ang.

Trudno jest obecnie z całą pewnością dokładnie stwierdzić, jakie korzyści życiu gospodarczemu Polski, a w szczególności interesom rolnictwa, przyniesie polsko - brytyjski traktat handlowy. Nie jest to możliwe przed próbą życia, którą niewątpliwie musi on przejść. Wszelkie przedwczesne wypowiadanie się w tej sprawie byłoby dość ryzykowne, zwłaszcza, że nie mamy możności oceny ustępstw, które zostały uczynione Wielkiej Brytanji w dziedzinie kontygentów przywozowych; niezależnie od tego ocena à priori międzypaństwowych posunięć polityczno-handlowych musi w obecnych warunkach gospodarczych prowadzić do mniej lub więcej błędnych wniosków. Możnaby najwyżej przewidzieć od jakich czynników będzie zależny rozwój polsko-brytyjskiej wymiany towarowej. Wśród czynników tych pierwszorzędną rolę będzie odgrywał czynnik importu brytyjskiego do Polski, zależny od chłonności naszego rynku krajowego. Czynnik ten został uwzględniony w polsko-brytyjskich negocjacjach handlowych w postaci porozumień pomiędzy polskiemi a angielskiemi sferami handlowemi, które mają na celu zwiększenie pojemności naszego rynku dla towarów przemysłowych brytyjskiej produkcji.

Jeżeli polsko-brytyjski traktat handlowy daje nam utrzymanie naszych dotychczasowych pozycyj eksportowych w dziedzinie wywozu rolniczego na rynek angielski, na co liczy się, to w obecnych warunkach gospodarczych, przy istnieniu stałej tendencji kurczenia się rynków zagranicznych (bez możności jakiegokolwiek wpływu z naszej strony na tego rodzaju zjawiska), należałoby go oceniać korzystnie — z punktu widzenia interesów rolnictwa. Jeśli pozwoli on na rozwój naszego eksportu — ocena ta powinna wypaść tem bardziej korzystnie.

*S. G.*

# Ciężary podatkowe rolnictwa i ich reforma

Sesje ciał parlamentarnych w latach 1933/34 i 1934/35 przyniosły pierwsze głęboko sięgające reformy dotychczas obowiązującego systemu podatków bezpośrednich. W roku ubiegłym uchwalona została przez Sejm i Senat R. P. t. zw. ordynacja podatkowa, w roku bieżącym uchwalono część I-szą reformy państwowego podatku gruntowego. O ile ordynacja podatkowa ma na celu uporządkowanie stosunków w zakresie przedewszystkiem wymiaru i postępowania odwoławczego w podatkach opartych na deklaracjach płatników, a wymierzanych od dochodu i obrotu, o tyle ustawa o przeklasyfikowaniu gruntów jest wstępem do radykalnej przebudowy podstaw olbrzymiej większości ciężarów podatkowych rolnictwa, ponoszonych w gotówce i naturze zarówno na rzecz Skarbu Państwa jak i na rzecz samorządu terytorjalnego. W artykule niniejszym zajmiemy się wyłącznie zmianami w wysokości i rozkładzie ciężarów podatkowych rolnictwa, a więc ustawami, zmieniającemi zasady opodatkowania nie zaś procedurę.

Istniejące w chwili obecnej materjały statystyczne pozwalają nam wyrobić sobie pogląd na stan obecny ciężaru podatkowego rolników.

Podane niżej tablice, zawierające liczby obciążenia rolnictwa podatkami państwowemi i komunalnemi opracowane zostały w oparciu o dane statystyczne Ministerstwa Skarbu oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego (co do danin komunalnych). Oczywiście nie wszystkie liczby są ścisłe. Przedewszystkiem zaznaczyć należy, że w zakresie danin komunalnych opierają się one na preliminarzach budżetowych związków samorządu terytorjalnego, podczasc gdy w zakresie danin państwowych na sumach wymiaru. Dalej przy ustalaniu obciążeń poszczególnych grup gospodarczych obliczenia są hipotetyczne i nie mogą rościć pretensji do całkowitej ścisłości. Nawet niektóre ogólne sumy danin państwowych, jak

np. podatek dochodowy należało obliczyć również w liczbach przybliżonych, ponieważ statystyka Ministerstwa Skarbu nie zawiera oddzielnych danych dla podatku dochodowego z różnych źródeł dochodu. Jednakże zaokrąglając liczby obciążeń uzyskujemy w obliczeniach naszych niewątpliwie dość wierny obraz obecnego obciążenia rolnictwa.

W roku 1933/34 przedstawiało się ono jak następuje:

TABLICA 1.

**W milj. złotych.**

Rok 1933/34.

**Polska** (bez Śląska) **Podatki przychodowe (bez dochodowego)**

| Gospodarstwa | Podatki państwowe: gruntowy | 10% dod. nadz. | dod. na inter. | danina majątk. | Podatki komunalne: dod. do p. grunt. | wyrównawczy | opł. drogowe | szarwark | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1) o obszarze do 15 ha | 31 | 3,1 | | | 17 | 20 | 20 | 13 | 104.1 |
| 2) od 15 do 150 ha | 11 | 1.1 | 1 | 3 | 6 | 6 | 6 | 4 | 38,1 |
| 3) ponad 150 ha | 15 | 2.5 | 2,3 | 7 | 13 | 8 | 9 | 11 | 77,8 |
| Razem | 67 | 6,7 | 3,3 | 10 | 36 | 34 | 35 | 28 | 220.— |

TABLICA 2.

**W milj. złotych.**

**Podatki przychodowe (bez dochodowego).**

**Polska** (bez Śląska)

| Gospodarstwa | Podatki państwowe: gruntowy | 10% dod. nadz. | dod. na inter. | dan. majątk. | Podatki komunalne: dod. do grunt. | wyrównawczy | opł. drogowe | szarwark*) | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1) o obszarze do 15 ha | 31 | 3,1 | | 2 | 22 | 16 | 28 | 13 | 115,1 |
| 2) od 15 do 150 ha | 11 | 1,1 | | 11 | 8 | 4 | 7 | 4 | 46,1 |
| 3) ponad 150 ha | 25 | 2,5 | | 12 | 17 | 7 | 12 | 11 | 86,5 |
| Razem | 67 | 6,7 | | 25 | 47 | 27 | 47 | 28 | 247.7 |

*) Liczby szarwarku dla 1928/9 roku przyjęto w wysokości z roku 1933/34 — Sądząc z fragmentarycznych danych obciążenie szarwarkiem utrzymuje się ono w szeregu lub ostatnich nagół na tym samym poziomie, zdradzają raczej pewną tendencję do wzrostu.

Z tablicy 1-ej i 2-ej możemy zorjentować się ile wynosi ogólne obciążenie podatkami przychodowemi rolnictwa w chwili obecnej oraz jakie zaszły zmiany w tym obciążeniu na dystansie ostatnich 5-ciu lat. Nadto możemy również zdać sobie sprawę jak ogólne obciążenie temi podatkami rozłożone jest w poszczególnych grupach gospodarstw zależnie od ich obszaru. Podział na grupy przeprowadziliśmy w ten sposób aby otrzymać gospodarstwa najmniejsze, średnie i wielkie. Oczywiście podział ten musieliśmy jednak przystosować do układu danych statystycznych Ministerstwa Skarbu i do pewnych przesłanek, które musieliśmy przyjąć za podstawę podziału niektórych danin państwowych (dodatek na interwencję, danina majątkowa, podatek majątkowy) pomiędzy różne grupy gospodarstw.

Jak widać z powyższych tablic podatki przychodowe, płacone przez rolnictwo, obniżyły się w sumie ogólnej w porównaniu z rokiem 1928/29. Zniżka wynosi około 28 milj. zł. co stanowi w przybliżeniu 12% obciążenia z roku 1928/29. Dla poszczególnych grup gospodarstw zniżka wynosi:

Gospodarstwa.

| | |
|---|---|
| 1) o obszarze do 15 ha. | około 10% |
| 2) od 15 do 150 ha | około 17% |
| 3) ponad 150 ha | około 10% |

Jak widać z powyższego porównania w najlepszej sytuacji znalazły się gospodarstwa w grupie od 15 do 150 ha dzięki zamianie podatku majątkowego na daninę majątkową. Przy zamianie skorzystały specjalnie te właśnie gospodarstwa średnie.

Zaznaczyć należy, że wszystkie wyliczone w tablicy 1-szej podatki państwowe i komunalne na ogólną sumę 220 milj. zł. opierają się na państwowym podatku gruntowym. W ten sposób reforma państwowego podatku gruntowego decyduje o rozkładzie wszystkich danin przychodowych, płaconych przez rolnictwo na rzecz Państwa i samorządów.

Jeżeli chodzi o obciążenia rolnictwa w formie podatku dochodowego, to stanowiły one w roku 1933/34 na rzecz Państwa, około 20 milj. złotych oraz na rzecz samorządu (w woj. Poznańskiem i Pomorskiem dodatki do podatku dochodowego) około $3^1/_2$ milj. złotych razem po zaokrągleniu tytułem podatków dochodowych należałoby wyliczyć około 24 milj. zł. Stanowi to prawie dokładnie 10% ogólnego obciążenia rolnictwa (220 + 24 = 244 milj. zł.), a więc stosunkowo znikomą część ogólnego ciężaru podatkowego. Wydaje nam się, że rachunek powyższy, o ile chodzi o znaczenie gospodarcze reformy podatku gruntowego nie wymaga komentarzy.

Skoro posiadamy już liczby ogólnego obciążenia rolnictwa pożyteczne byłoby na marginesie naszych rozważań stwierdzić czy obciążenie istotnie jest wysokie.

Ogólny obszar gruntów podatkowych, objętych statystyką Ministerstwa Skarbu wynosi 32.447.769 ha. Przeciętne zatem obciążenie 1 ha

gruntów podatkowych podatkami przychodowemi na rzecz Państwa i samorządu przedstawiać się będzie jak następuje:

TABLICA 3.

| Gospodarstwa | Obszar ha | Podatki państwowe | | Podatki samorząd. | | Razem Zł. na 1 ha |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Milj. zł. | na 1 ha | Milj. zł. | na 1 ha | |
| 1) do 15 ha | 17.425.027 | 34,1 | 2,— | 70 | 4,— | 6,— |
| 2) od 15 do 150 ha | 5.467.640 | 16.1 | 2,9 | 22 | 4,— | 6.9 |
| 3) ponad 150 ha | 9.555.102 | 36.8 | 3,9 | 41 | 4,3 | 8,2 |
| Razem | 32.447.769 | 87,1 | 2,7 | 133 | 4,1 | 6,8 |

Jak widzimy obciążenie przeciętne 1 ha gruntu podatkami przychodowemi na rzecz Państwa i samorządu wynosi pozornie niewiele bo 6,8 zł. z 1-go ha, — przyczem rozpiętość obciążenia w poszczególnych grupach gospodarstw przedstawia się jak 6—8,2. Należy jednak wziąć pod uwagę, że na tę optycznie niską przeciętną wpływa cały szereg czynników, które zacierają obraz właściwy dla pewnych okolic kraju i pewnych grup gospodarstw. W szczególności pokreślimy, że na obniżenie przeciętnych wpływa stosunkowo bardzo niskie opodatkowanie *na rzecz Państwa* 3-ch województw północno-wschodnich, a następnie stosunkowo niskie stawki podatków z gruntów leśnych w b. zaborze rosyjskim. Nie rozporządzamy niestety odpowiednim materjałem statystycznym, któryby pozwolił na szczegółową analizę obciążeń, wykazującą nierównomierności rozkładu. Jednakowoż z istniejących ułamkowych danych stwierdzić można ponad wszelką wątpliwość, że obraz absolutnych liczb obciążenia zmienia się zasadniczo jeżeli przechodzimy do poszczególnych okręgów terytorjalnych. W ostatnich czasach ukazały się niezwykle ciekawe materjały wydane staraniem biur rachunkowości rolnej Poznańskiej Izby Rolniczej i Włocławskiego Związku Ziemian, obejmujące liczby zamknięć rachunkowych gospodarstw folwarcznych, położonych w szeregu powiatów woj. Poznańskiego oraz w pow. Włocławskim, Nieszawskim i Lipnowskim woj. Warszawskiego. Na zasadzie tych materjałów, zawierających między innemi przeciętne liczby za lata 1930/31, 1931/32 i 1932/33 możemy zestawić porównanie obciążenia podatkowego z dochodem czystym gospodarstw.

Innemi słowy podatki w objętych statystyką gospodarstwach zabierają w ostatnich 3-ch latach od 30—41 procent czystego dochodu gospodarstwa, a przeciętnie za rozpatrywane 3-chlecie 36 procent tego dochodu. Reszta dochodu pozostaje na obsługę długów oraz do dyspozycji przedsiębiorcy.

W gospodarstwach okręgu poznańskiego obserwujemy na dystansie rozpatrywanego trzechlecia pewną poprawę stosunku obciążenia do dochodu czystego gospodarstwa. Stosunek ten waha się jednak w granicach niezmiernie wysokich od 29% do 61% (!). Przeciętnie za trzechlecie podatki stanowią 40% (!) dochodu czystego z gospodarstwa. Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że najwyższe dopuszczalne granice obciążenia określane są przez teoretyków nauki skarbowości na nieprzekraczające w każdym razie 30% dochodu czystego to z przytoczonych liczb wyraźnie wynika, że gospodarstwa objęte statystyką należy zaliczyć niewątpliwie do grupy gospodarstw przeciążonych.

Z materjałów liczbowych Wydziału Ekonomiki Drobnych Gospodarstw Wiejskich Państwowego Instytutu w Puławach możemy wyciągnąć podobne wnioski jak w poprzednich zestawieniach — liczby dla drobnych gospodarstw, objętych badaniami Instytutu.

TABLICA 4.

**Materjały Włocławskiego Biura rachunkowości.**

| Lata | Ilość gospodarstw | Dochód czysty gospodarstw | Podatki przych. (z gospodarstwa) | Podatki doch. (właściciela) | Razem podatków | % Rubryki 6 : 3 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Rok 1930/31 | 41 | 86,84 | 22,80 | 9,26 | 32,06 | 37% |
| „ 1931/32 | 45 | 80,12 | 19,59 | 4.81 | 24,40 | 30% |
| „ 1932/33 | 54 | 57,22 | 20,50 | 2,82 | 23,32 | 41% |
| Przeciętna | — | 74,73 | 20,96 | 5,63 | 26,59 | 36% |

TABLICA 5.

**Materjały Biura Rachunkowości Poznańskiej Izby Rolniczej.**

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Lata | Ilość gospodarstw | Dochód czysty gospodarstwa | Podatki przych. z gospodarstwa | Podatki doch. (właściciela | Razem | % Rubryki 6 : 3 |
| Rok 1930/31 | 114 | 33,9 | 17,6 | 6 | 23,6 | 61 |
| „ 1931/32 | 114 | 58,9 | 15,9 | 4,5 | 20,4 | 35 |
| „ 1932/33 | 114 | 62,5 | 16,6 | 1,9 | 18,3 | 29 |
| Przeciętna | | 51,7 | 16,4 | 4,2 | 20,8 | 40 |

TABLICA 6.

**Materjały Wydziału Ekonomiki Drob. Gosp. Wiejskich.**

| 1 | 2 | 3 | 4 | |
|---|---|---|---|---|
| Lata | Ilość gospodarstw | Dochód czysty gospodarstwa | Podatki razem | % Rubryki 4 : 3 |
| Rok 1930/31 | 739 | 37,64 | 10.68 | 28 |
| „ 1931/32 | 437 | 19,89 | 9,64 | 48 |
| „ 1932/33 | 417 | 33,44 | 6,13 | 19 |

Jak widzimy i w gospodarstwach włościańskich, objętych badaniami Instytutu Puławskiego, a rozrzuconych na terytorjum całego Państwa porównanie obciążenia podatkowego z dochodem czystym gospodarstwa (pojętym w sposób analogiczny jak w porównaniach dla gospodarstw folwarcznych) wypada nie o wiele mniej jaskrawo.

Powyższe nasze rozważania prowadzą do wniosku, że zachodzą jakieś wielkie błędy w repartycji podatków państwowych i samorządowych, które powodują w różnych okolicach i różnych gospodarstwach przeciążenie podatkowe. Nadewszystko jednak stwierdzić należy, że w świetle rozporządzalnych materjałów liczbowych, pochodzących z zamknięć rachunkowych, a charakteryzujących obecną dochodowość drobnych gospodarstw nawet i pozornie niewielkie przeciętne w liczbach absolutnych, ciężary podatkowe stają się w liczbach względnych nadmiernemi. Wystarczy przecież porównać przytoczone przez nas liczby dochodu czystego gospodarstw drobnych za lata 1932/33, 1931/32 i 1930/31 (33.44 zł. 19,89 zł. i 37,64 zł. z 1 ha) z wyprowadzonem uprzednio obciążeniem przeciętnem gospodarstw drobnych w Polsce (6 zł. na 1 ha tablica 3-a), ażeby stwierdzić, że nawet ta stosunkowo niewielka kwota o ile chodzi o dochód z roku 1931/32 bliska jest 30% tegoż dochodu. A przecież badania Instytutu Puławskiego obejmują tylko najlepiej zorganizowane i najkulturalniejsze drobne gospodarstwa, których dochodowość stoi o wiele wyżej od dochodowości przeciętnej.

W okresie przygotowawczych prac do reformy podatku gruntowego stwierdzone zostało w sposób niewątpliwy, że państwowy podatek gruntowy jest nadmiernie wysoki w woj. zachodnich i w wielu powiatach województw południowych w porównaniu z sąsiadującemi obszarami b. zaboru rosyjskiego. W Rolniku Ekonomiście odpowiednie liczby przytoczone były w artykule niżej podpisanego z lutego 1934 r. (Rolnik Ekonomista Nr. 4). W świetle tych liczb dziwne może się wydawać porównanie obciążenia podatkowego gospodarstw powiatów Włocławskiego, Lipnowskiego i Nieszawskiego z obciążeniem podatkowem gospodarstw województwa Poznańskiego. Oczywiście podkreślić przedewszystkiem należy, że przytoczona statystyka obciążeń dla 3-ch powiatów z b. Kongresówki dotyczy wyjątkowo dobrych rolniczo okolic, podczas gdy przeciętne dla Poznańskiego obejmują zarówno lepsze jak i gorsze powiaty tego województwa. Poza tem zastrzeżeniem jednak nie małą rolę odgrywa tutaj sprawa obciążeń na rzecz Związków Komunalnych. Podatki komunalne odgrywają w zagadnieniu ciężaru podatkowego rolnictwa rolę niwelatora, który różnice zachodzące w wysokości podatków państwowych i to zarówno różnice, spowodowane błędną repartycją jak i słusznemi motywami natury gospodarczej, — zaciera i zmniejsza rozpiętość ogólnej sumy podatków przychodowych w najgorszych i najlepszych okolicach Rzeczypospolitej.

Zwłaszcza w woj. centralnych i wschodnich podatki samorządowe są stosunkowo o wiele wyższe niż w woj. zachodnich i wschodnich i stanowią właściwie gros obciążenia podatkowego rolnictwa. Następująca tablica zawiera liczby obciążeń podatkami przychodowemi z gruntów, pobieranemi przez samorząd ziemski w gotówce na terenie poszczególnych grup województw.

Tablica 7.

**Na 1 ha gruntów podatkowych.**

| Województwa | Ogólny obszar gospodarstw w ha Stat. Akcji Wym. za 1928 r.) 1933/35 | Opłaty drogowe 1933/34 | Podatek wyrównawczy 1933/34 | Podatek inwestycyjny 1933/34 | Razem samoistne podatki samorządowe gotówkowe 1933/34 | Razem samoistne podatki samorządowe gotówkowe na ha 1933/34 | Państw. podatek gruntowy | Razem państw. pod. gruntowy i samoistne daniny Kom |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | ha | zł. | zł. | zł. | zł. | zł. | | |
| Centralne | 11.591.444 | 18.234.900 | 20.151.900 | 484.200 | 38.871.000 | 3.35 | 2.52 | 5,87 |
| Wschodnie | 9.602.857 | 4.266.900 | 11.621.700 | 77.400 | 15.966.000 | 1.66 | 1.00 | 2.66 |
| Południowe | 7.837.694 | 9.571.500 | 1.434.600 | 78.300 | 11.006.100 | 1,40 | 2.82 | 4.22 |
| Zachodnie | 3.415.774 | 2.736.000 | 725.400 | 3.600 | 3.465.000 | 1,01 | 2.69 | 3.70 |

Przytoczona wyżej tablica wyraźnie wskazuje, iż obciążenie w liczbach absolutnych i liczbach względnych na rzecz samorządu ziemskiego jest o wiele wyższe w województwach centralnych i wschodnich niż w woj. południowych i zachodnich. Jeżeli przyjęlibyśmy obciążenie państwowym podatkiem gruntowym na terenie wschodnim za 100 to obciążenie w pozostałych dzielnicach kraju wynosić będzie: w woj. centralnych 252%, zachodnich 269%, i południowych 282%. Łączne obciążenie gruntów państwowych podatkiem gruntowym i gotówkowemi samoistnemi podatkami samorządowemi przedstawiać się będzie jak następuje: woj. wschodnie 100% — centralne 220%, zachodnie 139% i południowe 158%. Jak widzimy rozpiętość stosunku do 100—282 w podatku gruntowym zmalała przy połączeniu z podatkami komunalnemi do rozpięcia 100—220, przyczem kolejność obszarów według wysokości obciążenia uległa przestawieniu.

W konsekwencji tych wszystkich rozważań widzimy:

1° iż nowe podstawy opodatkowania państwowym podatkiem gruntowym dają dla rolnictwa szczególnie wielkie znaczenie,

2° iż dla usunięcia nierównomierności rozkładu obciążenia nie wystarczy tylko reforma podatku państwowego, ponieważ daniny komunalne kształtują się w sposób odmienny co do ich wysokości od państwowego podatku gruntowego i niezależnie od reformy tego podatku kształtować się nadal będą w ten sam sposób, o ile zagadnienie przystosowania ciężarów podatkowych nie zostanie związane z gruntowną rewizją zasad gospodarki finansowej samorządu i zakresu ich obowiązków.

3° iż niezależnie od naprawy dotychczasowej repartycji ciężaru podatków przychodowych rolnictwa — pozostanie nierozwiązane zagadnienie nadmiernej wysokości ogólnej tych ciężarów o ile nie nastąpi polepszenie opłacalności produkcji rolnej.

*Wł. Englicht.*

# O zadłużeniu drobnych gospodarstw w woj. warszawskiem

W roku ubiegłym zamieściliśmy na tem miejscu referat wygłoszony na Komisji Ekonomicznej Warszawskiej Izby Rolniczej i traktujący tenże przedmiot. Obecnie pragniemy prześledzić dalszą dynamikę zadłużenia w oparciu o materjał z odnośnej ankiety, dotyczącej stanu na dzień 1 lipca 1934 r. Wydział Ekonomiki Rolnej Drobnych Gospodarstw Wiejskich Instytutu Puławskiego już po raz trzeci w ciągu 4 lat przeprowadził w tym kierunku na terenie całego kraju swe badania ankietowe, które znajdują następnie wyraz w opracowaniach p. A. S. Brody i są publikowane w Bibljotece Puławskiej.

Ogólna charakterystyka i krytyka materjału, podział na rejony rolnicze, opis metody i t. d. zostały szerzej potraktowane we wzmiankowanym artykule (Rolnik Ekonomista Nr. 9 z dn. 1.V.1934 r.), co zwalnia nas od obowiązku ponownego ich omawiania i pozwala przejść do rozpatrzenia samego zagadnienia: czy zadłużenie wzrasta, czy też maleje i jakie zachowa zmiany w jego strukturze.

TABLICA I

**Zadłużenie w woj. warszawskiem w zł na ha obszaru według kategoryj wielkości gospodarstw.**

| Kategorje wielkości gospodarstw | Rok | Ilość gospodarstw | Kredyt finansowy | | Kredyt towarowy | | Podatki świad. usług. | | Spłaty rodzinne | | Razem | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | zł. | % | zł. | % | zł. | % | zł. | % | zł. | % |
| 2 — 10 ha | 1931 | 20 | 298 | 67 | 22 | 5 | 22 | 5 | 103 | 23 | 445 | 100 |
| | 1933 | 49 | 242 | 68 | 14 | 4 | 14 | 4 | 86 | 24 | 356 | 100 |
| | 1934 | 31 | 220 | 71 | 12 | 4 | 10 | 3 | 70 | 22 | 312 | 100 |
| 10 — 20 „ | 1931 | 15 | 263 | 77 | 7 | 2 | 38 | 11 | 34 | 10 | 342 | 100 |
| | 1933 | 61 | 226 | 68 | 4 | 1 | 13 | 4 | 90 | 27 | 333 | 100 |
| | 1934 | 29 | 201 | 67 | 2 | 1 | 14 | 5 | 82 | 27 | 299 | 100 |
| 20 — 50 „ | 1931 | 19 | 175 | 56 | 19 | 6 | 22 | 7 | 96 | 31 | 312 | 100 |
| | 1933 | 35 | 223 | 71 | 12 | 4 | 22 | 7 | 57 | 18 | 314 | 100 |
| | 1934 | 17 | 247 | 76 | 4 | 1 | 12 | 4 | 63 | 19 | 326 | 100 |
| 2 — 50 „ | 1931 | 54 | 241 | 63 | 19 | 5 | 31 | 8 | 92 | 24 | 383 | 100 |
| | 1933 | 145 | 232 | 69 | 10 | 3 | 17 | 5 | 77 | 23 | 336 | 100 |
| | 1934 | 77 | 223 | 71 | 6 | 2 | 13 | 4 | 71 | 23 | 313 | 100 |

Obserwujemy dla ogółu gospodarstw obszaru 2 — 50 ha dalszy powolny spadek zadłużenia. Gdy w r. 1931 stanowiło ono zł. 383 na ha, to po trzech latach wynosi średnio 313 zł. Wprawdzie różnica z poprzednim 1933 r. jest nieznaczna, a liczebność gospodarstw ankietowych spadła w ostatnim roku do połowy (77) w porównaniu z liczebnością roku poprzedniego (145), jednak w większości powtórzono ankietę wśród tych samych gospodarstw i skłonni jesteśmy przypuścić, że występująca tendencja odpowiada rzeczywistości. Obserwowany spadek zadłużenia dotyczy wszystkich rodzajów obciążeń, procentowo uwydatniając się najsilniej w obniżce należności z tytułu kredytów towarowych oraz podatków i długów wzrósł w ciągu trzechlecia z 56 na 76%. Natomiast w kategorji 10 — 20 ha występuje spadek zadłużenia zarówno w liczbach absolutnych, jak i procentowo. Ogólnie możemy powiedzieć, że zadłużenie kredytem towarowym zeszło do pozycji kilkudziesięciozłotowej na gospodarstwo i szczególnie w średnich i większych gospodarstwach traci na znaczeniu. Maleje wprawdzie naogół zadłużenie z tytułu podatków i usług, wynosząc jednak poza kategorją 2 — 10 ha na średnio od sto kilkudziesięciu do trzysta zgórą zł. na gospodarstwo, przedstawia wciąż pozycję poważniejszą. Gros zadłużenia stanowi kredyt finansowy i jego bliższej analizie poświęcamy tablicę II.

TABLICA II

**Rozdział kredytu finansowego w zł. na ha i w % (=100) według kategorji wielkości gospodarstw.**

| Kategorje wielkości gospodarstw | Rok | P. B. R. | | Spółdzielnie kredytowe | | K. K. O. | | Inne instytucje | | Rolnicy | | Inni | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | zł. | % | zł | % | zł. | % | zł. | % | zł. | % | zł. | % |
| 2 — 10 ha | 1931 | 86 | 29 | 39 | 3 | 12 | 4 | — | — | 69 | 23 | 92 | 31 |
| | 1933 | 90 | 37 | 22 | 9 | 24 | 10 | — | — | 53 | 22 | 53 | 32 |
| | 1934 | 105 | 48 | 23 | 10 | 20 | 9 | — | — | 42 | 19 | 30 | 14 |
| 10 — 20 ha | 1931 | 42 | 16 | 37 | 14 | 21 | 8 | 5 | 2 | 68 | 26 | 90 | 34 |
| | 1933 | 84 | 37 | 36 | 16 | 11 | 5 | 25 | 11 | 34 | 15 | 36 | 16 |
| | 1934 | 106 | 53 | 35 | 17 | 8 | 4 | 11 | 5 | 18 | 9 | 23 | 12 |
| 20 — 50 ha | 1931 | 72 | 41 | 23 | 19 | 12 | 7 | 3 | 2 | 23 | 13 | 32 | 18 |
| | 1933 | 123 | 55 | 20 | 9 | 11 | 5 | 2 | 1 | 36 | 16 | 31 | 14 |
| | 1934 | 152 | 62 | 20 | 8 | 10 | 4 | — | — | 26 | 10 | 39 | 16 |
| 2 — 50 ha | 1931 | 77 | 32 | 39 | 16 | 17 | 7 | 2 | 1 | 46 | 19 | 60 | 25 |
| | 1933 | 104 | 45 | 26 | 11 | 14 | 6 | 12 | 5 | 39 | 17 | 37 | 16 |
| | 1934 | 127 | 57 | 24 | 11 | 13 | 6 | 5 | 2 | 25 | 11 | 29 | 13 |

usług. Najmniejsze stosunkowo zmiany zachodzą w spłatach rodzinnych, widocznie wieś nie przechodzi jeszcze do działów w naturze w tem tempie, jak to się niejednokrotnie przypuszcza. Jeśli idzie o poszczególne kategorje wielkości gospodarstw, to spadkowi zadłużenia w gospodarstwach najmniejszych i średnich odpowiada nieznaczny wzrost w wielkochłopskich, spowodowany przedewszystkiem podniesieniem się zadłużenia finansowego tych gospodarstw.

W strukturze zadłużenia ogółu gospodarstw badanych występuje dalsze przesunięcie na rzecz wzrostu udziału zadłużenia kredytem finansowym i stabilizacja w zakresie należności z tytułu spłat rodzinnych (na poziomie $^1/_4$ zadłużenia całkowitego). Gdy obciążenie kredytami finansowemi w roku 1931 stanowiło 63% zadłużenia — to w r. 1934 procent ten podnosi się do 71. Na liczby średnie dla województwa wpływają tu przedewszystkiem stosunki w gospodarstwach wielkochłopskich, w których udział tego rodzaju

Z powyższej tablicy wynika spadek zadłużenia finansowego u wszystkich wierzycieli, z wyjątkiem Państwowego Banku Rolnego, w którym zadłużenie rolników wszystkich kategoryj wielkości gospodarstw wykazuje wzrost, wynoszący dla ogółu gospodarstw ankietowanych 31 zł. na ha w ciągu dwulecia 1931-33 i dalsze 23 zł. na ha w ciągu roku 1933-34. Strukturalnie w ramach kredytów finansowych zadłużenie w P. B. R. wzrastało z 32% w roku 1931, poprzez 45% w r. 1933, dochodząc do 57% w ostatnim roku. Przy wstrzemięźliwości P. B. R. w udzielaniu nowych pożyczek powszechnych wzrost zadłużenia rolników w tej instytucji staje się symptomatyczny i nastręcza uwagę, czy nie jest powodowany dopisywaniem do sumy należności kar za zwłokę, kosztów egzekucji etc.

Stan zadłużenia w spółdzielniach kredytowych pozostał bez zmiany, wyraźny dalszy spadek wystąpił w zadłużeniu sąsiedzkiem u rolników, a także u innych wierzycieli prywatnych.

W jakim stopniu poprawę położenia rolnictwa w stosunku do zadłużenia u rolników i kapitalistów należy zapisać na dobro ustaw oddłużeniowych i działalności urzędów rozjemczych trudno jest osądzić z materjału ankietowego. W każdym razie redukcja czy spłata tego rodzaju zobowiązań stale wydatnie postępuje w gospodarstwach obszaru 2 — 20 ha, w pewnem przeciwieństwie do gospodarstw wielkochłopskich, w których suma zadłużenia sąsiedzkiego wprawdzie także zmalała, ale u „innych" kapitalistów wykazuje niewielki wzrost. Zauważmy, że znawcy stosunków twierdzą, iż zadłużenie rolników u rolników, powiedzmy: wewnętrzno-rolnicze jest znacznie wyższe w istocie, niż to wykazuje nasza ankieta, dochodząc często do 80% całości, łącznie ze spłatami rodzinnemi. Okoliczność ta nie jest obojętna dla drobnego rolnictwa, gdyż w pewnej części ostrze ustaw oddłużeniowych dotykałoby rykoszetem samego rolnictwa.

Dokonajmy przeglądu dynamiki zadłużenia w płaszczyźnie podziału województwa na cztery rejony rolnicze. Zmniejszenie w r. 1934 liczby gospodarstw ankietowych musiało się niekorzystnie odbić na reprezentacji ilościowej poszczególnych rejonów, która spadła w rejonie Środkowym poniżej 10, a w rej. Kujawskim do kilkunastu gospodarstw. Podziału materjału według kategorji wielkości gospodarstw wewnątrz rejonów rolniczych nie można było w tych warunkach dokonać.

jonie Kujawskim. Gdy w r. ub. zadłużenie drobnego rolnictwa w tych trzech ostatnich rejonach pozostawało na jednej wysokości od 313 do 323 zł na ha, w r. 1934 nastąpiło, jeśli wierzyć statystyce, daleko idące zróżniczkowanie od 263 zł do 379 zł na ha.

Zestawiając z danemi tabl. I. oraz z faktem małego stopnia rozdrobnienia gospodarstw na Kujawach, na co także wskazuje wysoki średni obszar badanych gospodarstw (16,7 ha) moglibyśmy podejrzewać, że wyższy stan zadłużenia rejonu Kujawskiego zbiega się z położeniem w tym rejonie gospodarstw wielkochłopskich, wyżej zadłużonych. Okazuje się jednak, że gospodarstwa z kategorji 20 — 50 ha nie są skupione na Kujawach, lecz rozmieszczone w trzech rejonach: 7 gosp. w rej Północnym, 6 — w Kujawskim i 4 w Środkowym. Wzrost więc globalnego zadłużenia na Kujawach występuje niezależnie od struktury agrarnej gospodarstw ankietowanych.

Przechodząc do rozdziału na poszczególne typy zadłużenia rozpatrywana tablica wykazuje obciążenie kredytem finansowym w rej. Podmiejskim i Kujawskim znacznie wyższe, niż w dwuch pozostałych. Procentowo rej. Środkowy jest najbardziej obciążony kredytem finansowym (85%), niż innemi rodzajami kredytów. Kredyt towarowy i zaległości podatkowe grają pewną rolę w rej. Podmiejskim i Kujawskim, obciążając gospodarstwa po kilkadziesiąt złotych. Wzrost kredytu towarowego w rej. Podmiejskim może być zjawiskiem korzystnem, wskazującem na zwiększenie obrotów i zaufania do wsi. Zaległości podatkowe w rej. Środkowym nie sięgają stu złotych na gospodarstwo, w pozostałych wynoszą przeciętnie od 150 do 160 zł. Z tytułu spłat rodzinnych wzro-

TABLICA III.

**Zadłużenie w woj. warszawskiem w zł. na ha obszaru według rejonów rolniczych.**

| Rejony | Rok | Ilość gospodarstw | Średni obszar | Kredyt finansowy | | Kredyt towarowy | | Podatki świad. usługi | | Spłaty rodzinne | | Razem | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | ha | zł. | % | zł. | % | zł. | % | zł. | % | zł. | % |
| | 1931 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| Podmiejski | 1933 | 13 | — | 371 | 73 | 5 | 1 | 25 | 5 | 107 | 21 | 508 | 100 |
| | 1934 | 8 | 8,3 | 376 | 79 | 15 | 3 | 20 | 4 | 64 | 14 | 475 | 100 |
| | 1931 | 16 | — | 308 | 75 | 16 | 4 | 25 | 6 | 61 | 15 | 410 | 100 |
| Kujawski | 1933 | 23 | — | 271 | 84 | 16 | 5 | 10 | 3 | 26 | 8 | 323 | 100 |
| | 1934 | 16 | 16,7 | 300 | 79 | 12 | 3 | 10 | 3 | 57 | 15 | 379 | 100 |
| | 1931 | 17 | — | 219 | 53 | 37 | 9 | 25 | 6 | 133 | 32 | 414 | 100 |
| Środkowy | 1933 | 60 | — | 227 | 73 | 6 | 2 | 16 | 5 | 62 | 20 | 311 | 100 |
| | 1934 | 23 | 11,6 | 251 | 85 | 3 | 1 | 8 | 3 | 34 | 11 | 296 | 100 |
| | 1931 | 18 | — | 205 | 60 | 17 | 5 | 31 | 9 | 88 | 26 | 341 | 100 |
| Północny | 1933 | 49 | — | 188 | 59 | 10 | 3 | 19 | 6 | 102 | 32 | 319 | 100 |
| | 1934 | 30 | 14,3 | 149 | 57 | 4 | 1 | 11 | 4 | 99 | 38 | 263 | 100 |

W rejonie Podmiejskim najbardziej obciążonym zadłużenie spadło o 34 zł na ha w porównaniu z rokiem poprzednim, w rejonie Środkowym o 15 zł, w Północnym najmniej obciążonym o 56 zł na ha; natomiast wzrosło o 56 zł w re-

skiem korzystnem, wskazującem na zwiększenie obrotów i zaufania do wsi. Zaległości podatkowe w rej. Środkowym nie sięgają stu złotych na gospodarstwo, w pozostałych wynoszą przeciętnie od 150 do 160 zł. Z tytułu spłat rodzinnych wzro-

sło zadłużenie na Kujawach, obniżając się w rej. Podmiejskim i środkowym, a pozostając bez zmiany w Północnym, gdzie wynosi 38% całkowitego zadłużenia.

cjach". Ubywa zadłużenia u sąsiadów rolników i kapitalistów.

Ogólnie biorąc zadłużenie kredytem zorganizowanym na wiekszości terenów województwa

TABLICA IV.

**Rozdział kredytu finansowego w zł. na ha i w % (= 100) według rejonów rolniczych.**

| Rejony | Rok | P. B. R. | | Spółdzielnie kredytowe | | K. K. O. | | Inne instytucje | | Rolnicz. | | Inni | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | zł. | % | zł. | % | zł. | % | zł. | % | zł. | % | zł. | % |
| Podmiejski | 1931 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| | 1933 | 178 | 48 | 41 | 11 | 51 | 16 | — | — | 52 | 14 | 41 | 11 |
| | 1934 | 228 | 61 | 60 | 16 | 35 | 9 | — | — | 25 | 7 | 28 | 7 |
| Kujawski | 1931 | 157 | 51 | 34 | 11 | 24 | 8 | — | — | 22 | 7 | 71 | 23 |
| | 1933 | 165 | 61 | 19 | 7 | 8 | 3 | — | — | 43 | 16 | 36 | 13 |
| | 1934 | 208 | 69 | 19 | 7 | 3 | 1 | — | — | 40 | 13 | 30 | 10 |
| Środkowy | 1931 | 74 | 34 | 20 | 9 | 15 | 7 | — | — | 53 | 24 | 57 | 26 |
| | 1933 | 77 | 34 | 52 | 23 | 14 | 6 | 2 | 1 | 50 | 22 | 32 | 14 |
| | 1934 | 125 | 50 | 20 | 8 | 14 | 5 | 25 | 10 | 37 | 15 | 30 | 12 |
| Północny | 1931 | 54 | 26 | 51 | 25 | 10 | 5 | 8 | 4 | 45 | 22 | 37 | 18 |
| | 1933 | 86 | 46 | 28 | 15 | 8 | 4 | 4 | 2 | 17 | 9 | 45 | 24 |
| | 1934 | 72 | 48 | 21 | 14 | 13 | 9 | — | — | 11 | 7 | 32 | 22 |

Bliższa analiza kredytu finansowego wykazuje, że w rej. Podmiejskim i Kujawskim więcej, niż w połowie pochodzi on z Państwowego Banku Rolnego. Udział zadłużenia w P. B. R. w pozostałych rejonach jest nieco niższy. Procentowo zadłużenie w P. B. R. wobec spłat lub redukcji innych należności, wzrasta z biegiem lat we wszystkich rejonach, nadto wzrasta także w liczbach absolutnych, wyjąwszy rejon Północny. W rej. Podmiejskim wystąpił również wzrost zadłużenia w Spółdzielniach kredytowych, w Północnym w K. K. O. a w Środkowym w „innych instytu-

wzrasta, przedewszystkiem dzięki P. B. R., przy stopniowo malejącem zadłużeniu u osób prywatnych. Gdyby nie wzrost zadłużenia w P. B. R., to, jeśli można osądzić z ankiety, spadek zadłużenia, wynoszący dla województwa w ciągu roku 23 zł na ha, osiągnąłby znaczniejszy rozmiar. Wreszcie zwraca uwagę wzrost zadłużenia w gospodarstwach wielkochłopskich, posługujących się częściowo najemną siłą roboczą, oraz gospodarstw położonych w żyznych ziemiach rejonu Kujawskiego.

*Dr. S. Antoniewski.*

# DZIAŁALNOŚĆ IZB I ORGANIZACYJ ROLNICZYCH.

## Z Sekcji Organizacyj Ogólno-Rolniczych Związku.

W dniu 28 lutego r. b. została ukonstytuowana w Związku Izb i Organizacyj Rolniczych Sekcja Organizacyj Ogólno-Rolniczych. Zasadniczym celem Sekcji jest zespolenie prac dobrowolnych zrzeszeń rolniczych w szczególności w dziedzinie: oświaty rolniczej, rozpowszechniania racjonalnych form zbytu i przetwórstwa płodów rolnych oraz krzewienie wszelkich prac, zmierzających do podnoszenia bytu ekonomicznego najszerszych mas rolników, ustalenie form współpracy organizacyj ogólno-rolniczych z Izbami Rolniczemi, z samorządem terytorjalnym, zrzeszeniami spółdzielczemi oraz organizacjami rolniczemi specjalnemi, dążenie do usprawnienia organizacyjnego towarzystw rolniczych i zapewnienia im należytej pozycji wobec władz i instytucyj państwowych i samorządowych i t. d.

Stosownie do obowiązującego statutu Związku — Sekcja ma prawo działania automicznego w zakresie spraw i zagadnień dotyczących organizacji i funkcjonowania dobrowolnych zrzeszeń ogólno-rolniczych. Działalność Sekcji opiera się na regulaminie, uchwalonym przez Prezydjum Związku Izb i Org. Roln.

Pracami Sekcji kieruje Zarząd, w skład którego wcho-

dzą powołani przez plenarne zebranie Sekcji P. P.: Pos. Edward Kleszczyński, prezes Małopolskiego Tow. Rolniczego w Krakowie, — jako przewodniczący, oraz Wacław Długosz, członek prezydjum C. T. O. i K. R., Leon Schedlin-Czarliński, prezes Tow. Rolniczego w Toruniu, Edward Taurogiński, Tadeusz Potworowski, prezes Małopolskiego Tow. Rolniczego we Lwowie — jako członkowie i pp. poseł Felicjan Lechnicki, wiceprezes Tow. Rolniczego — jako zastępcy członków Zarządu.

Zgodnie ze statutem Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. — przewodniczący Sekcji, prezes Edward Kleszczyński, pełni jednocześnie funkcje wiceprezesa Związku.

W skład Sekcji wchodzą obecnie następujące organizacje ogólnorolnicze 1) C. T. O. i K. R., 2) Małopolskie Tow. Rolnicze we Lwowie, 3) M. T. R. w Krakowie, 4) Wielkopolskie Tow. Kółek Rolniczych, 5) Pomorskie Tow. Rolnicze, 6—9) Wojew. Towarzystwa Organizacyj i Kółek Rolniczych w: Kielcach, Lublinie, Łucku i Warszawie.

Pragnąc w najbliższym czasie — z uwagi na ważność i aktualność zagadnień, stanowiących przedmiot prac Sekcji, — rozwinąć w całej pełni jej działalność, oraz dążąc do objęcia jej pracą wszystkich działających na terenie Państwa dobrowolnych organizacyj ogólno-rolniczych, Prezes Sekcji zwrócił się z pismem do Towarzystw Rolniczych, nienależących jeszcze do Związku, o zgłoszenie akcesu i wzięcie udziału w pracach Sekcji.

Jednocześnie ze względu na doniosłe znaczenie jakie dla rozwoju prac kulturalno-rolniczych posiadają perjodyczne czasopisma fachowe przeznaczone do użytku szerokich sfer ludności wiejskiej przystąpiła sekcja do zebrania w drodze ankiety, do zebrania danych dotyczących powyższej akcji wydawniczej, a to celem ustalenia obecnego stanu tych pism i ewentualnych zmian, których wprowadzenie w tej dziedzinie mogłoby się okazać celowem.

W dniu 1 kwietnia b. r. odbędzie się zebranie Zarządu Sekcji—przyczem porządek dzienny przewiduje omówienie spraw organizacyjnych akcji prasowej i wydawniczej oraz spraw bieżących.

## W sprawie współpracy samorządów gospodarczych.

Rada Związku Izb Rrzemieślniczych, na posiedzeniu w dniu 7 marca r. b., powzięła następujące uchwały w sprawie współpracy samorządów gospodarczych:

„Rzemiosło polskie, świadome swej roli i zadań, wdzięczne Państwu Polskiemu za otrzymany samorząd, uważa za celowe koordynowanie swych prac z innemi czynnikami życia gospodarczego Polski.

Właściwą podstawą dla takiej działalności byłoby utworzenie Naczelnej Rady Gospodarczej. Do czasu zrealizowania przez Rząd odnośnych postanowień konstytucyjnych, rzemiosło polskie uważa za konieczne nawiązanie współpracy z rolnictwem, przemysłem i handlem na terenie utworzonej Rady Samorządu Gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej, o ile powołanie tego rodzaju instytucyj Rząd Polski uważa za celowe.

Rada Związku Izb Rrzemieślniczych poleca Zarządowi Związku Izb Rzemieślniczych przedstawienie Rządowi projektu statutu Rady Samorządu Gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej i w wypadku uzyskania dlań zasadniczej zgody, poleca wystąpić z propozycją utworzenia Rady Samorządu Gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej do Związku Izb i Organizacyj Rolniczych oraz do Związku Izb Przemysłowo-Handlowych.

O ile odnośne projekty, dotyczące koncepcji Rady Samorządu Gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej nie będą mogły być zrealizowane, Rada Związku Izb Rzemieślniczych poleca Zarządowi wystąpienie z inicjatywą podjęcia współpracy z pozostałemi samorządami gospodarczemi na odmiennych podstawach organizacyjnych".

## Posiedzenie Zarządu Sekcji Izb Rolniczych.

W dniu 29 marca r. b. odbyło się posiedzenie Zarządu Sekcji Izb Rolniczych, pod przewodnictwem p. prezesa dr. K. Papary. Przedmiotem obrad była, między innemi, sprawa opracowywanego obecnie projektu zmiany statutu Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.

Ponadto omawiana była sprawa ostatnio dokonanej nowelizacji niektórych przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22/III. 1928 r. o izbach rolniczych, sprawa powołania przedstawicieli Izb Rolniczych do Składu Rady Spółdzielczej, w myśl art. 116 ustawy o spółdzielniach oraz szereg spraw bieżących.

## Z posiedzenia Rady Łódzkiej Izby Rolniczej.

W dniu 28 stycznia b. r. odbyło się doroczne posiedzenie budżetowe Rady Łódzkiej Izby Rolniczej pod przewodnictwem Prezesa Izby p. Z. Wilskiego.

W dyskusji nad preliminarzem Izby na rok 1935/36 poruszona została m. in. sprawa szkoły rolniczo-hodowlanej w Liskowie, która według projektu, rozpatrywanego przez Zarząd Izby ma być przekształcona na szkołę, przygotowującą t. zw. przodowników wiejskich, celem wzmocnienia i pogłębienia akcji oświatowo-rolniczej na wsi.

Po dyskusji uchwalono preliminarz Izby na rok 1935/36.

## Z Wileńskiej Izby Rolniczej.

W dniu 26 stycznia b. r. odbyło się doroczne posiedzenie budżetowe Rady Wileńskiej Izby Rolniczej. Krótki zarys najważniejszych zagadnień programowych tutejszego samorządu rolniczego na tle prac dokonanych w roku sprawozdawczym dał w swojem przemówieniu Prezes Izby p. C. Krupski.

W dyskusji nad preliminarzem budżetowym Radca Izby gen. Żeligowski, podkreślając słabe stosunkowo nasilenie pracy instruktorskiej na terenie, zgłosił wnioski, zmierzające do reorganizacji dotychczasowego systemu prac Izby drogą przeznaczenia większości funduszów budżetowych Izby na utrzymanie personelu agronomicznego dla prac na terenie lokalnym (głównie w postaci t. zw. instruktorów gminnych).

Wniosek powyższy nie został zaakceptowany przez Radę w formie proponowanej przez mówcę, jednak zasadnicza myśl przewodnia wniosku gen. Żeligowskiego była naogół podzielana przez mówców, zabierających głos w dyskusji.

Ponadto w dyskusji podkreślana była potrzeba możliwie daleko idących uproszczeń mechanizmu urzędowania Izb Rolniczych, drogą rewizji szeregu przepisów i wymagań formalnych władz centralnych, prowadzących do rozbudowania elementu biurokratycznego w samorządzie rolniczym. Niektórzy mówcy sygnalizowali przeciążenie personelu Okręgowych Towarzystw Rolniczych szeregiem funkcyj t. zw. zleconych przez wyższe instancje (Izbę Rolniczą i t. d.).

## Z Wołyńskiej Izby Rolniczej.

Na dorocznem posiedzeniu budżetowem Rady Wołyńskiej Izby Rolniczej, odbytem w dniu 31 stycznia b. r. w Łucku na tle referatu Prezesa Izby p. T. Krzyżanowskiego, zagającego posiedzenie Rady, zarysowane zostały jako główne metody prac tutejszego samorządu rolniczego. Jest to z jednej strony oparcie Izby o zorganizowane u dołu czynniki społeczno-rolnicze, drogą jak najwydatniejszego popierania prac Okręgowych Towarzystw Rolniczych oraz związków rolniczych branżowych, z drugiej strony wysunięcie na czoło prac Izby obrony aktualnych interesów gospodarczych miejscowego rolnictwa w dziedzinie obciążeń podatkowych, taryf kolejowych i t. d. oraz usprawnienia organizacji zbytu płodów rolnych w oparciu o organizacje spółdzielcze.

# PRZEGLĄD RYNKÓW.

## Produkcja zboża i rynki zbożowe.

Okres drugiej połowy marca na rynkach międzynarodowych przedstawiał obraz względnej ciszy. Ceny pszenicy w ważniejszych portach europejskich wykazywały powolną zwyżkę. Wahania cen na rynkach amerykańskich uzależnione od wahań kursu dolara — o ile je przeliczamy na walutę stałą — uległy małym nieregularnym zmianom. W dziedzinie sytuacji zapasów rynku zbożowego nie zaszły żadne wybitniejsze zmiany i obraz urodzaju i remonentów przedstawiony w poprzednim przeglądzie jest aktualny i w chwili obecnej. Kształtowanie się cen pszenicy szczegółowo według tygodni przedstawiało się jak niżej:

**Ceny pszenicy za q (= 100 kg) w złotych**

| Okres | Chicago Hard Winter 2. | New York czerwona jaro-ozima | Liverpool przeciętna | Hamburg Manitoba I. | Rotterdam | Przeciętna Warszawa—Poznań |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Przeciętna 1929/30 r | 38.06 | 40.20 | 42 61 | 41.54 | — | 39.74 |
| " 1930/31 r. | 25.94 | 29.51 | 26.56 | 26.92 | — | 27.97 |
| " 1931/32 r. | 18.10 | 22.02 | 20.68 | 23.27 | 16.40 | 25.64 |
| " 1932/33 r. | 18.02 | 21.83 | 18.73 | 19.18 | 15.43 | 30.25 |
| " 1933/34 r. | 18.42 | 20.28 | 15.03 | 17.32 | 11.11 | 19.34 |
| 1934 r. 19—24 III | 17.22 | 19.29 | 13.30 | 16.20 | 9.76 | 19.17 |
| 1935 r. 4—9 II | . | 20.74 | 14.77 | 18.70 | 10.60 | 16.94 |
| 11—16 | . | 21.00 | 14.43 | 18.69 | 10.34 | 16.86 |
| 18—23 | . | 21.23 | 14.61 | 18.80 | 10.38 | 17.00 |
| 25—2 III | 20.54 | 21.14 | 14.38 | 18.74 | 10.10 | 16.96 |
| 4—9 | 20.22 | 20.71 | 14.07 | 18.53 | 10.31 | 16.96 |
| 11—16 | 19.52 | 20,23 | 14.19 | 18.54 | 10.84 | 16.96 |
| 18—23 | 19.71 | 20.27 | 14.44 | 18.72 | 10.32 | 16.47 |

Ceny żyta na rynkach międzynarodowych w omawianym okresie spadły. Do pewnego stopnia na kształtowanie cen na te zboża musi się odbijać nasycenie nielicznych północno-europejskich rynków wchłaniających żyto.

Ceny owsa, które, jak już zaznaczaliśmy poprzednio, znajdują się na bardzo wysokim poziomie na rynkach Ameryki Północnej, w okresie omawianym spadły znacznie. a rynkach europejskich większych wahań nie było.

**Ceny żyta za q (= 100 kg) w złotych**

| Okres | Chicago Nr. 2. | New York Nr. 2. | Hamburg Western Rye (cif) | Przeciętna Warszawa—Poznań |
|---|---|---|---|---|
| Przeciętna 1929/30 r. . . | 32.18 | 32.63 | 31.29 | 21.85 |
| " 1930/31 r. . . | 15.78 | 17.47 | — | 21.56 |
| " 1931/32 r. . . | 14.35 | 18.63 | 17.83 | 24.74 |
| " 1932/33 r. . . | 13.92 | 15.88 | 13.11 | 17.14 |
| " 1933/34 r. . . | 14.21 | 12.66 | 10,07 | 14.44 |
| 1934 r. 19—24 III . . | . | 11.50 | 8.94 | 14.59 |
| 1935 r. 4—9 II . . | . | 14.62 | 12.21 | 15.02 |
| 11—16 . . . | . | 14.87 | 12.03 | 15.03 |
| 18—23 . . . | . | 14.67 | 11.81 | 15.03 |
| 25—2 III . . | . | 14.46 | 11.64 | 15.03 |
| 4—9 . . . | . | 14.07 | 11.67 | 15.03 |
| 11—16 . . . | . | 13.28 | 10.81 | 15,03 |
| 18—23 . . . | . | 12.56 | 10.77 | 13.98 |

**Ceny owsa za q (= 100 kg) w złotych**

| Okres | Owies | | |
|---|---|---|---|
| | Chicago | Hamburg. | Przeciętna Warszawa—Poznań |
| Przeciętna 1929/30 r. | 28.17 | — | 20.74 |
| " 1930/31 r. | 20.41 | — | 23.42 |
| " 1931/32 r. | 14.98 | 16.32 | 22.95 |
| " 1932/33 r. | 12.49 | 13.56 | 14.73 |
| " 1933/34 r. | 14.52 | 10.01 | 13.17 |
| 1934 r. 19—24 III | 12.88 | 8.87 | 11.99 |
| 1935 r. 4—9 II | 20.63 | 11.39 | 14.77 |
| 11—16 | 20.30 | 11.42 | 14.73 |
| 18—23 | 20.79 | 11.71 | 14.73 |
| 25—2 III | 20.46 | 11.74 | 14.86 |
| 4—9 | 19.78 | 11.78 | 14.98 |
| 11—16 | 20.06 | 11.64 | 14.98 |
| 18—23 | 17.85 | 11.70 | 14.37 |

Na polskim rynku zbożowym omawiany okres zaznaczył się obniżeniem cen, przyczem największa zniżka dotyczyła cen żyta, na niektórych rynkach (głównie w Wielkopolsce i na południowyw wschodzie Polski).

**Ceny pszenicy za q (= 100 kg) w złotych**

| Okres | Warszawa | Poznań | Lwów | Równe |
|---|---|---|---|---|
| Przeciętna 1929/30 r. | 40.75 | 38.72 | — | — |
| „ 1930/31 r. | 29.29 | 26.64 | — | — |
| „ 1931/32 r. | 26.99 | 24.29 | — | — |
| „ 1932/33 r. | 31.62 | 28.84 | — | — |
| „ 1933/34 r. | 20.35 | 18.38 | 19.47 | — |
| 1934 r. 19—24 III . | 20.92 | 17.42 | 19.63 | 18.18 |
| 1935 r. 4— 9 II . | 17.92 | 15.96 | 18.88 | 16.46 |
| 11—16 . | 17.92 | 15.83 | 19.38 | 16.96 |
| 18—23 . | 17.92 | 16 08 | 20.00 | 17.45 |
| 25— 2 III . | 17.92 | 16.00 | 19.68 | 17.36 |
| 4— 9 . | 17.92 | 16.00 | 19.75 | 17.15 |
| 11—16 . | 17.92 | 16.00 | 19.63 | 16.90 |
| 18—23 . | 17.55 | 15.38 | 18.79 | 16.13 |

**Ceny żyta za q (= 100 kg) w złotych**

| Okres | Warszawa | Poznań | Lwów | Równe |
|---|---|---|---|---|
| Przeciętna 1929/30 r. | 21.90 | 21.80 | — | — |
| „ 1930/31 r. | 21.85 | 21.26 | — | — |
| „ 1931/32 r. | 25.15 | 24.32 | — | — |
| „ 1932/33 r. | 17.86 | 16.41 | — | — |
| „ 1933/34 r. | 14.33 | 14.54 | 14.49 | — |
| 1934 r. 19—24 III . | 14.50 | 14.68 | 15.03 | 12.25 |
| 1935 r. 4— 9 II . | 14.56 | 15.47 | 15.38 | 13.02 |
| 11—16 . | 14.56 | 15.50 | 13.38 | 13.34 |
| 18—23 . | 14.56 | 15.50 | 15.78 | 13.90 |
| 25— 2 III . | 14.56 | 15.50 | 15.88 | 13.75 |
| 4— 9 . | 14.56 | 15.50 | 15.88 | 13.49 |
| 11—16 . | 14.56 | 15.50 | 15.88 | 13.10 |
| 18—23 . | 14.16 | 13.79 | 14.88 | 12.88 |

**Ceny jęczmienia za q (= 100 kg) w złotych**

| Okres | Warszawa | Poznań | Lwów | Równe |
|---|---|---|---|---|
| Przeciętna 1929/30 r. | 26.59 | 25.01 | — | — |
| „ 1920/31 r. | 25.66 | 26.05 | — | — |
| „ 1931/32 r. | 24.65 | 24.92 | — | — |
| „ 1932/33 r. | 17.18 | 17.03 | — | — |
| „ 1933/34 r. | 15.69 | 16.08 | — | — |
| 1934 r. 19—24 III . | 15.75 | 15.75 | — | — |
| 1935 r. 4— 9 II . | 21.50 | 21.63 | — | 16.15 |
| 11—16 . | 21.50 | 21.46 | — | 16.25 |
| 18—29 . | 21.20 | 21.38 | — | 15.80 |
| 25— 2 III . | 20.50 | 20.96 | — | 15.63 |
| 4— 9 . | 20.00 | 20,63 | — | 15.53 |
| 11—16 . | 19.90 | 20.63 | — | 15.23 |
| 18—23 . | 19.25 | 20.30 | — | 15.00 |

**Ceny owsa za q (=100 kg) w złotych.**

| Okres | Warszawa | Poznań | Lwów | Równe |
|---|---|---|---|---|
| Przeciętna 1929/30 | 21.49 | 19.95 | — | — |
| „ 1930/31 | 24.62 | 22.22 | — | — |
| „ 1931/32 | 23.74 | 21.16 | — | — |
| „ 1932/33 | 16.15 | 13.31 | — | — |
| „ 1933/34 | 13.42 | 12.91 | 11.60 | — |
| 1334 r, 19—24 III | 12.15 | 11.82 | 12.59 | 9.50 |
| 1935 r. 4— 9 II | 14.07 | 15.41 | 13.70 | 11.60 |
| 11—16 | 14.17 | 15.28 | 14.70 | 12.59 |
| 18—23 | 14.20 | 15.26 | 15.83 | 13.98 |
| 25— 2 III | 14.47 | 15.25 | 15.83 | 15.21 |
| 4— 9 | 14.77 | 15.18 | 15.83 | 14.66 |
| 11—16 | 14.92 | 15.04 | 15.83 | 14.59 |
| 18—23 | 14.71 | 15.03 | 15.83 | 13.63 |

# Eksport i rynki zbytu zwierząt rzeźnych i produktów uboju.

## A. Rynki zagraniczne.

Eksport żywej trzody z Polski przedstawia się następująco:

| | Wiedeń | |
|---|---|---|
| | Dowóz świń żywych szt. | Cena średnia za 1 kg. ż. w. szyl* |
| Marzec | | |
| II tydzień | 2356 | 1.22½ |
| III tydzień | 2351 | 1.21½ |
| IV tydzień | 2354 | 1.18½ |

*) 100 S = 103 zł. W notowaniach uwzględniono towar mięsny.

Ceny na targowicy wiedeńskiej uległy ponownej obniżce. Podobnie lekkiej obniżce uległ poziom cen na czechosłowackim rynku trzody.

Według danych polskiej organizacji wywozowej w lutym r. b. wywieziono z Polski żywej trzody chlewnej ogółem 11.219 sztuk, wartości około 946 tys. zł. W porównaniu do wywozu z analogicznym miesiącu r. ub. notujemy wzrost wywozu o 35,8%, pod względem zaś wartości o 1,2%. Głównym odbiorcą żywej trzody z Polski, podobnie jak w latach ubiegłych była Austrja, dokąd eksportowaliśmy w lutym r. b. 9.047 sztuk. Na drugiem miejscu stoi Czechosłowacja z cyfrą 1,068 sztuk. Wreszcie Grecja, do której wywieźliśmy 1.104 sztuki świń.

Są to obecnie jedyne rynki, na które wysyłamy żywą trzodę. Rynek włoski odpadł wskutek znanych restrykcyj importowych, zaś eksport do Zagłębia Saary wstrzymany został z uwagi na wynik plebistytu.

Trzodę bitą eksportujemy jedynie do Austrji, w której w lutym r. b. ulokowaliśmy 1,648 szt., wartości przeszło 75 tys. zł. Jest to eksport ściśle skontyngentowany.

Jeśli chodzi o wywóz bydła, to wykazuje, on również powyższy wzrost w porównaniu z okresem ubiegłym, są to wszakże w dalszym ciągu ilości minimalne, całkiem niewspółmierne z naszemi możliwościami produkcyjnemi importowemi w tym zakresie. W lutym r. b. wysłano za granicę 952 szt. bydła, wartości około 240 tys. zł., w porównaniu do 512 szt., wartości ok. 150 tys. zł., wywiezionych w lutym 1934 r. Lwią część tego wywozu, bo 826 szt. wchłonął rynek grecki, na dalszych miejscach stoją Włochy i Austrja.

Rynkiem zbytu naszych cieląt bitych jest wyłącznie Austrja. Eksport ten waha się w granicach 1200 do 1300 szt. miesięcznie, wartości 50 — 60 tys. zł.

Koni wywieźliśmy w lutym r. b. 854 szt., wartości 190 tys. zł., z kwoty tej największą ilość odebrała Holandja (495 szt.) i Belgja (178 szt.).

*Bekony, szynki i przetwory mięsne.*

Poczynając od drugiego tygodnia marca, na angielskim rynku bekonowym ujawniły się znamiona poprawy. Sprzedaż towaru postępowała w tempie żywszem, zwłaszcza, jeśli chodzi o gatunki tańsze. Faktycznie jednak zwyżka notowań ujawniła się dopiero w dn. 22 marca. Przybrała ona bardzo znaczne rozmiary, jak ilustruje poniższe zestawienie cen bekonu na giełdzie londyńskiej w 2-ch kolejno po sobie następujących tygodniach.

| | *dn. 15. III.* | *22. III.* |
|---|---|---|
| angielski | 80—89 | 82—91 |
| irlandzki | 76—92 | 80—94 |
| kanadyjski | 67—73 | 74—78 |
| duński | 76—82 | 82—86 |

| | | |
|---|---|---|
| holenderski | 70—78 | 78—83 |
| litewski | 68—75 | 75—80 |
| polski | 67—73 | 74—78 |
| szwedzki | 72—77 | 79—83 |
| estoński | — | 77—80 |
| łotewski | — | 76—78 |

Tendencja na niedaleką przyszłość zapowiada się bardzo mocno i to nietylko na okres przedświąteczny, lecz również i po świętach Wielkanocy. Do takiego przewidywania rozpoczynający się już niebawem cały szereg różnych zjazdów i obchodów w związku z uroczystościami 25 lecia panowania króla Jerzego V. co niewątpliwie wpłynie na znaczne zwiększenie popytu na artykuły spożywcze, w tej liczbie bekony, szynki i konserwy mięsne.

Również i na rynku szynek peklowanych nastąpiło wyraźne odprężenie. Zapasy towaru kanadyjskiego zostały już zlikwidowane, wobec czego należy przypuszczać, że popyt na szynki będzie nadal kształtować się regularnie przy zwyżkowej tendencji cen. Towaz polski uzyskiwał ostatnio cenę od 82—84 szyl. za 1 cwt.

Sezon na towar puszkowany powinien się w roku bieżącym rozpocząć o 2 mies. wcześniej, z przyczyn oznaczonych przy opisie sytuacji na rynku bekonowym. Na kształtowanie się cen szynek w puszkach będzie miał również wpływ stan pogody.

Według danych Zw. Eksp. Bekonów i Art. Zw. eksport w miesiącu lutym z całego obszaru celnego Polski do Anglji wyniósł:

| | *waga w kg* | *wartość w zł.* |
|---|---|---|
| a) bekonów | 1.494.626,4 | 2.796.429,93 |
| b) szynek peklowanych | 70.061,6 | 145.908,78 |
| c) szynek w puszkach | 109.106,— | 365.324,64 |
| d) pekl. przetw. mięsnych | 142.061,2 | 295.848,54 |
| Razem | 1.815.855,2 | 3.603.511,89 |

podczas gdy w lutym 1934 r. wyeksportowano do Anglji:

| | *waga w kg.* | *wartość w zł.* |
|---|---|---|
| a) bekonów | 2.046.462,9 | 4.621.278,29 |
| b) szynek peklowanych | 132.381,2 | 332.972,45 |
| c) szynek w puszkach | 103.767 | 333.092,07 |
| d) pekl. przetw. mięsnych | 64.581,2 | 162.437,77 |
| Razem | 2.347.192,3 | 5.449.780,67 |

Przeciętne ceny miesięczne bekonu polskiego wg. notowań giełdy londyńskiej szynki peklowanej, szynki surowej, żywca bekonowego loco fabryka, kompletu produktów ubocznych oraz przeciętny kurs 1 shl. wg. notowań giełdy Warszawskiej kształtowały się następująco:

| | | *luty 1935 r.* | *luty 1934 r.* |
|---|---|---|---|
| 1 cwt (50,8 kg) bekonu | shl. | 73,92 | 84,73 |
| 1 kg żywca bekonowego | zł. | 0,59 | 0,77 |
| 1 cwt. (50,8 kg) szynki pekl. | shl. | 82,28 | 94,37 |
| 1 kg szynki surowej | zł. | 1,12 | 1,33 |
| 1 kompl. prod. uboczn. | zł. | 7,47 | 12,15 |
| kurs shl. | zł. | 1,28 | 1,35 |

Powyższe zestawienia stwierdzają, że w ciągu lutego r. b. w porównaniu do lutego 1934 r. wywieźliśmy do Anglji ogółem bekonów, szynek i peklowanych przetworów mięsnych o 22,6% mniej, pod względem wartości o 33,8% mniej. W okresie sprawozdawczym eksport do Anglji powyższych artykułów dokonywał się w ramach ustalonych kontyngentów.

Poza ilościami artykułów podanych wyżej, wywozimy ponadto bekony, peklowane przetwory mięsne oraz szynki w puszkach do Anglji z przeznaczeniem na reeksport do kolonji angielskich. Wywóz w kg ich kształtował się jak następuje:

| | *luty 1935 r.* | *luty 1934 r.* |
|---|---|---|
| a) bekony | 33.458 | 36.190 |
| b) pekl. przetw. mięsne | 33.582 | 26.101 |
| c) szynki w puszkach | — | 9.087 |
| Razem | 67.040 | 71.378 |

Szynki w puszkach były wywożone nietylko do Anglji lecz i do innych państw. Wywóz ten wyniósł w okresie sprawozdawczym ok. 133 tys. kg w porównaniu do 7 tys. kg wymienionych w lutym 1934 r. Oznacza to przeszło dwudziestokrotny wzrost wywozu.

Podobną tendencją do wzrostu nacechowany jest wywóz wędzonych przetworów i konserw mięsnych, czego dowodem fakt, że w lutym r. b. wywieźliśmy ok. 48 tys. kg przetworów i ok. 5 tys. kg konserw, podczas gdy w tym samym miesiącu roku ub. eksport wędzonych przetworów wyniósł zaledwie ok. 5 tys. kg, zaś konserw 700 kg.

Pomyślnie też rozwija się zapoczątkowany niedawno wywóz cielęciny w puszkach. W styczniu r. b. wyniósł on ok. 3 tys. kg, zaś w lutym wzrósł już do przeszło 7 tys. kg. Zanotować wreszcie należy zapoczątkowanie wywozu nowego artykułu, mianowicie konserw drobiowych. Istnieją wszelkie dane, aby wróżyć mu rozwój, gdyż pod względem jakości konserwy drobiowe stoją na wysokim poziomie. Jako przewidywane rynki zbytu wchodzą tu w grę Anglja, Włochy, U.S.A., Francja i Palestyna

Sprawa organizacji wywozu smalcu na rynki zagraniczne jest już obecnie defitywnie załatwiona, gdyż odnośne przepisy standaryzacyjne uzyskały moc obowiązującą. W tych dniach odeszły pierwsze transporty smalcu do Anglji, która, jako rynek odbiorczy dla polskiego towaru, przedstawia się niezwykle atrakcyjnie, z uwagi na olbrzymie zapotrzebowanie.

## B. Rynki krajowe.

**Ceny średnie trzody w złotych za 100 kg. ż. w.**

| Waga żywa w kg. | Warszawa | | | Poznań | | | Mysłowice | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 1.III—15.III 1935 | 15.II—28.II 1935 | 1.III—31.III 1934 | 1.III—15.III 1935 | 15.II—28.II 1935 | 1.III—31.III 1934 | 1.III—15.III 1935 | 15.II—28.II 1935 | 1.III—31.III 1934 |
| Mięsiste ponad 80 | — | — | — | 53 | 49 | 66 | — | — | — |
| 80—100 | — | — | — | 58 | 53 | 71 | 57 | 54 | 80 |
| 100—120 | — | — | — | 64 | 58 | 75 | 65 | 61 | 91 |
| Mięsne od | | | | | | | | | |
| 110 wzwyż | 57 | 55 | 85 | — | — | — | — | — | — |
| 120—150 | — | — | — | 70 | 64 | 79 | 73 | 69 | 103 |
| 130—150 | 61 | 60 | 95 | — | — | — | — | — | — |
| ponad 150 | 66 | 65 | 103 | — | — | — | 81 | 77 | 115 |

Zanotowane przez nas w poprzedniem sprawozdaniu ożywienie na rynkach krajowych, uległo w okresie sprawozdawczym dalszemu pogłębieniu. Po wielu miesiącach krańcowej depresji cen, jest to pierwsze zjawisko mogące służyć za zapowiedź pewnej poprawy pomyślnej odmiany. Nie podobna narazie określić rozmiarów i stałości poprawy, niemniej jednak wydaje się, że w zakresie cen trzody osiągnęły one w lutym najwyższy swój poziom.

W zmianach cen, notowanych na głównych targowicach orjentują poniższe tabelki:

**Ceny średnie bydła w złotych za 100 kg. ż. w.**
(Notowania dotyczą zwierząt pierwszej jakości)

| | Warszawa | | | Poznań | | | Mysłowice | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 1.III—15.III 1935 | 15.II—28.II 1935 | 1.III—31.III 1934 | 1.III—15.III 1935 | 15.II—28.II 1935 | 1.III—31.III 1934 | 1.III—15.III 1935 | 15.II—28.II 1935 | 1.III—31.III 1934 |
| Woły . . | 65 | 60 | 78 | 52 | 50 | 66 | — | 51 | 65 |
| Buhaje . . | — | — | — | 48 | 46 | 62 | 55 | 56 | 64 |
| Krowy . . | 68 | 60 | 63 | 49 | 48 | 52 | 58 | 58 | 71 |
| Jałowice . . | — | — | — | 52 | 50 | 66 | 61 | 60 | 72 |
| Cielęta . . | 52 | 55 | 80 | 64 | 62 | 67 | 67 | 65 | 73 |

*S. K.*

# Rynek jajczarski.

**Notowania cen za jaja z Polski na rynkach zagranicznych, loco wagon lub skład importera.**

| Kraj | | W czasie od 1 do 15 marca 1935 r. | W analogicznym okresie czasu r. 1934 |
|---|---|---|---|
| Anglja | za 120 jaj | 61/22 kg 8/6 do 8/—<br>59/60<br>53/54 „ 8/— do 7/6 — 6/3<br>51/52 „ 7/6 do 6/—<br>49/50 „ 7/6<br>47/48 „ 7/3 | 51/52 kg 5/6<br>49/50 „ 5/3<br>M 4/6 |
| Austrja | za 1 jajo | 8 3/4 — 9 gr. austr.<br>7 3/4 — 8 — 7 1/2 gr. austr. | 8 1/2 kr. austr. (wraz z sortami poślednie-mi) |
| Czechosłowacja | za 60 jaj | Nie notowano | Nie notowano |
| Francja | za 1000 jaj | Nie notowano | Nie notowano0 |
| Hiszpanja | za 100 jaj | 13.60 do 14.45 pesetów | Nie notowano |
| Niemcy | za 1 jajo | Nie notowano | Nie notowano |
| Szwajcarja | za 100 jaj | Nie notowano | Nie notowano |
| Włochy | za 100 jaj | Nie notowano | Nie notowano |

# Rynek maślarski.

Spadek produkcji masła został w marcu zahamowany. Główny okres cielenia krów, który w pierwszym rzędzie decydująco oddziaływał na kurczenie się produkcji mleka i masła, mniej więcej ukończył się w połowie miesiąca sprawozdawczego. Obecnie, podaż mleka i masła zaczyna powoli przybierać na sile.

Spożycie nabiału było przez cały marzec względnie duże. Wzmożona konsumcja (post), razem ze spadkiem produkcji, były przyczyną silnego, zresztą oczekiwanego, wzrostu cen masła, które do 13 marca stale zwyżkowały, osiągając w tym dniu w Warszawie zł. 3,10 za 1 kg w hurcie, a w Poznaniu zł. 2,90. Od 13 ub. m. ceny powoli spadają. W ostatnich dniach marca notowania przedstawiały się następująco: w Warszawie około 2,80 zł., w Poznaniu ok. zł. 2,60 za 1 kg. Na spadek cen wpłynęło pewne wyczerpanie finansowe spożywców, którzy zwykle w drugiej połowie miesiąca ograniczają swe zakupy, oraz systematyczna, acz bardzo powoli wzrastająca produkcja mleka i masła. Niemniej znikąd nie sygnalizują gromadzenia jakichkolwiek większych zapasów.

Zgodnie z przewidywaniami eksport prawie zupełnie ustał. Wykonanych zostało zaledwie kilka skromnych dostaw masła do Czechosłowacji. Jeszcze raz mamy w tem dowód, że wywóz naszego masła zagranicę zatracił zupełnie swój pierwotny charakter handlowy, a przeistoczył się na eksport ściśle interwencyjny, ograniczający się wyłącznie do odprowadzania z rynku niezbędnych nadwyżek produkcyjnych.

Sytuacja na głównych rynkach zbytu przedstawiała się w marcu niejednolicie. Trudno zwłaszcza pokusić się o względnie ściśle omówienie sytuacji na rynku niemieckim, z którym zerwaliśmy kontakt od listopada ubiegłego roku. Jednak, wnioskując z głosów prasy gospodarczej, oraz sfer zainteresowanych, w Niemczech panowała nadal silna haussa. Zwiększonemu zapotrzebowaniu nie sprostała własna produkcja, wobec czego import masła zagranicznego (duńskiego i bałtyckiego) przez Reichsstelle miał nadal miejsce. Naturalnie oficjalne notowania, które od lipca ubiegłego roku dotychczas nie uległy żadnej zmianie, nie odzwierciadlały faktycznego położenia rynku.

W Anglji rynek maślarski przechodził przez cały marzec silną depresję. Zmniejszenie zakupów masła przez Stany Zjednoczone, a z tego powodu zwiększona podaż masła kolonjalnego na rynku angielskim (co było sygnalizowane jeszcze w lutym), przy równoczesnem pewnem powiększeniu własnej krajowej produkcji masła — były przyczyną stałego spadku cen. Gdy pod koniec lutego

płacono w Londynie za masło polskie od sh. 81—85, to pod koniec marca ceny jego spadły do sh. 70.— za 1 cwt. W tych warunkach wywóz naszego masła do Anglji, który w miesiącach styczeń — luty wyniósł łącznie 4.699 cwts., — został zupełnie wstrzymany. Na wznowienie jego liczyć będzie można i to w skromnych rozmiarach najprędzej w ostatnich dniach kwietnia.

Mówiąc o Anglji, kilka słów należy poświęcić ostatnio zawartemu traktatowi handlowemu z tem państwem. W myśl § 8 zawartej umowy rząd Wielkiej Brytanji uznaje, że przydział na podstawie statystyki obejmującej lata 1932 — 1933 mógłby niewłaściwie przedstawić rzeczywistą pozycję polskiego obszaru celnego na angielskim rynku maślarskim. Gdyby kiedykolwiek w ciągu trwania umowy wprowadzona została w Wielkiej Brytanji reglamentacja przywozu masła, rząd brytyjski dołoży wszelkich starań, aby zapewnić należyte uwzględnienie wspomnianej okoliczości. Rząd W. Brytanji zobowiązuje się nie reglamentować w ciągu 1935 r. przywozu masła z polskiego obszaru celnego dopóty, dopóki przywóz ten nie przekroczy: a) całkowitej ilości przywozu masła z polskiego obszaru celnego w 1929 roku, oraz b) 1,8% całkowitej ilości przywozu masła z obcych krajów do W. Brytanji w tymże roku. Powyższe postanowienia dostatecznie zabezpieczają interesy naszego wywozu masła na angielskim rynku. Będą one tem więcej zrozumiałe, jeśli się zważy, że w roku ubiegłym cały nasz eksport wyniósł niecałe 4,5 tys. ton (z tego do Anglji około 2,5 tys. tonn), podczas gdy wywóz naszego masła do Anglji w r. 1929 wyniósł przeszło 3,5 tys. tonn, co stanowiło wówczas 23,5% całego naszego eksportu masła.

Kwiecień nie zapowiada większych zmian w sytuacji na krajowym rynku maślarskim. Powoli narastająca produkcja będzie prawdopodobnie z łatwością wchłaniana przez konsumcję, która jest zawsze najsilniejsza w ostatnich tygodniach postu, tem więcej, że okres ten przypada na pierwsze tygodnie miesiąca, kiedy siła kupna konsumentów jest zawsze większa. Ceny w tym czasie mogą się utrzymywać na dzisiejszym poziomie, ewentualnie nawet nieco wzrosnąć.

Po świętach wielkanocnych oczekuje się dość szybkiego spadku cen oraz pojawienia się nadwyżki produkcyjnej, przewyższającej zapotrzebowanie rynkowe, którą kto wie, czy nie będzie trzeba dość szybko wysłać zagranicę. Naturalnie te przewidywania rynkowe mogą ulec różnym zmianom pod wpływem różnych nieprzewidzianych okoliczności, gdy np. obecne chłody ustąpią ciepłej pogodzie.

Sprawozdanie to byłoby niekompletne, gdybyśmy nie omówili ostatniej decyzji rządu w sprawie opodatkowania zastępczych tłuszczów jadalnych. Podatek ten — a jak inni chcą akcyza — w wysokości 50 gr. od 1 kg, od którego wolnem będzie masło i szmalec, winien bezwzględnie osłabić siłę konkurencyjną różnych tanich tłuszczów zastępczych sprowadzanych w dużych ilościach z zagranicy, a w konsenkwencji zmniejszyć ich spożycie w kraju na korzyść masła i szmalcu. Przedewszystkiem należy liczyć się w pierwszym rzędzie na sytuacji masła, którego największe nasilenie produkcyjne przypada na miesiące maj — wrzesień. W razie, gdyby oczekiwane rezultaty istotnie się sprawdziły, to należy się liczyć z jeszcze jednem ich następstwem, a mianowicie ze spadkiem nadwyżki produkcyjnej czyli ze zmniejszeniem się eksportu masła zagranicę, który w roku bieżącym był oczekiwany w większym quantum niż w roku ubiegłym.

Kończąc sprawozdanie, kilka słów należy poświęcić eksportowi sera topionego zagranicę. Wywóz tego artykułu, który jest wytwarzany z odpadkowego sera pełnotłustego (typu holenderskiego lub emantalerskiego) zyskuje coraz więcej na znaczeniu, ponieważ zeszłoroczną kampanję serowarską szacuje się jako naogół nieudaną, wskutek czego na rynku znalazły się większe zapasy gorszych gatunków serów. Likwidacja ich przez przetworzenie na sery topione oraz późniejszy ich wywóz zagranicę bez wątpienia korzystnie odbije się na interesach naszego przemysłu mleczarskiego. Dotychczasowe usiłowania pod względem organizacji wywozu serów topionych zagranicę uwieńczone zostały względnie pomyślnemi wynikami. W ciągu siedmiu miesięcy ubiegłego roku wywieziono tych serów do Palestyny około 30.000 kg. W okresie styczeń — luty bież. roku wywieziono do Palestyny ca. 16.000 kg. Perspektywy rozwoju tego eksportu są bardzo obiecujące, towar nasz z powodzeniem konkuruje wysoką swoją jakością i estetycznem opakowaniem, z oddawna wprowadzonemi serkami topionemi pochodzenia szwajcarskiego i holenderskiego. Poza rynkiem palestyńskim i syryjskim są również pomyślne widoki sprzedaży serów topionych w Marokku, Meksyku i innych państwach.

*J. J.*

## Rynki rybne.

Zgodnie z przewidywaniem ceny karpia w miesiącu marcu utrzymały się na niezmienionym poziomie, zwyżka przeciętnej ceny marcowej nie przekraczała w porównaniu do cen lutowych groszy 5 na kg.

Przewidywanie dużego dowozu karpi w marcu również okazało się trafne, podaż karpia wahała się w granicach od 67 — do 75.000 kg tygodniowo. Dzięki małej podaży ryby jeziorowej i rzecznej, spowodowanej utrudnionemi połowami pod lodem i wysokiemi cenami ryby śniętej, przeciętna tygodniowa ilość karpi sprzedawanych na rynku warszawskim wzrosła bardzo silnie. W lutym sprzedaż tygodniowa karpi nie przekraczała 43.000 kg., w marcu przeciętna sprzedaż przekraczała już cyfrę 60.000 kg. Poza faktem braku ryby śniętej i wysokich cen, do zwiększenia ogólnej sumy targu, przyczynił się również w pewnej mierze wzrost spożycia wśród ludności polskiej w związku z trwającym okresie Wielkiego Postu.

Jeżeli przeto porównamy przeciętną cyfrę zapotrzebowania tygodniowego na karpie z faktyczną podażą, musimy dojść do wniosku, że podaż ta nie była nadmiernie duża w porównaniu do zwiększonych rozmiarów zapotrzebowania rynkowego, mimo to jednak ceny nie zwyżkowały.

Brak tendencji zwyżkowej na rynku karpiowym należy tłumaczyć przedewszystkiem silną konkurencją jaką dla karpi przedstawia obecnie import z Z. S. S. R. sandaczy, a zwłaszcza leszczy, przywożonych w większości tran-

sportu na świeżo w lodzie. Należy zaznaczyć, iż w chwili obecnej wśród hurtowników warszawskich sprawa podjęcia starań w kierunku podciągnięcia ceny nie jest wogóle aktualna. Nastawienie kupców wydaje się na pierwszy rzut oka niezrozumiałe, jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę, iż wszyscy kupcy warszawscy mają jeszcze dotychczas duże zapasy karpi na zbycie, wszelka zwyżka ceny karpia musiałaby pociągnąć za sobą niewątpliwie skurczenie się zapotrzebowania, nie podejmowanie przez hurtowników warszawskich akcji, mającej na celu zwyżkę cen karpia ma swe uzasadnienie. Groźba skurczenia się zbytu karpi naskutek zwyżki cen jest tem większa, iż inne gatunki ryby konkurujące z karpiem, a zatem przedewszystkiem leszcze są obecnie nieznacznie tylko droższe (cena detaliczna leszcza jest zaledwie o ca zł. 0.50 wyższa od ceny karpia (i wskutek zwyżki ceny karpia może nastąpić silne przesunięcie w ilościach zbytu poszczególnych gatunków ryb na niekorzyść karpi.

Przewidywania w poprzednim sprawozdaniu rynkowem co do sytuacji rynkowej w kwietniu, utrzymują się nadal te same. Należy oczekiwać dużej podaży karpia, fakt ten będzie tem więcej niekorzystny, że w miesiącu kwietniu spodziewany jest silny wzrost podaży ryby śniętej w związku ze zniknięciem pokrywy lodowej na rzekach i jeziorach, i rozpoczęciem wiosennych połowów.

Cena narybku waha się obecnie w granicach od 4 — 4.50 zł. za kg. loco grobla. Tranzakcje po cenach wyższych stanowią wyjątek i dotyczą materjału zarybieniowego z niektórych znanych gospodarstw selekcyjnych. Cena kroczków wynosi od zł. 2.30 — 3.00 za kg.

Obrotu handlu zagranicznego rybą wynosiły w m-cu lutym b. r. w przywozie 28.872 q, wartości zł. 903.000, w wywozie 1.630 q wartości zł. 103.000. W porównaniu do lutego r. ub. przywóz ryb spadł ilościowo i wartościowo o przeszło 50%, cyfry przywozu ryb w lutym ub. r. wyniosły 59.557 q wartości zł. 2.046.000. Wywóz natomiast, jakkolwiek ilościowo spadł o 78 q, wartościowo wzrósł o zł. 43.000.

Sumy dotyczące poszczególnych pozycyj kształtowały się następująco, przywóz karpi w lutym b. r. wyniósł 85 q wartości zł. 7.000 (z Jugosławji), w lutym r. ub. przywozu karpi nienotowano. Dowóz sandaczy wyniósł 19 q wartości zł. 3.000, w lutym r. ub. sandaczy importowano 245 q wartości zł. 30.000. Import leszczy wyniósł 19 q wartości zł. 1.000, w lutym przywozu leszczy nienotowano. Podane ilości przywiezionych sandaczy i leszczy pochodzą z Estonji. Przywozu z Z. S. R. R. nienotowano. Przypomnieć należy, o czem już w poprzednim sprawozdaniu wspominaliśmy, że Z.S.R.R. obawiając się, że trwające w końcu r. ub. rokowania w sprawie kontyngentów mogą się przedłużyć na pierwsze miesiące r. b. wwóz do chłodni w Gdyni przed 1 stycznia b. r. około 80.000 kg, zabezpieczając się przed konsekwencjami ewentualnego stanu bezkontraktowego. Ilość ta całkowicie wystarczyła na pokrycie zapotrzebowania w miesiącach styczniu i lutym. Ryb słodkowodnych przywieziono 403 q wartości zł. 9.000, w porównaniu do 397 q wartości 16.000 zł., co stanowi zaledwie 40% przywozu z lutego r. ub. (53.823 q wartości zł. 1.832.000). Śledzi mrożonych przywieziono 7.450 q wartości 185.000 zł., w lutym r. ub. przywóz ten wynosił 5.054 q wartości zł. 162.000. Szprotów przywieziono 15 q wartości zł. 3.000. W wywozie poważniejszą pozycję stanowiły łososie, których wywieziono 116 q wartości zł. 60.000. W lutym r. ub. łososi wywieziono 7 q wartości 4.000 zł. Ryb słodkowodnych eksportowano 23 q wartości zł. 5.000, w lutym r. ub. wywieziono 31 q wartości zł. 7.000.

**Ceny hurtowe karpia w zł. za 1 kg.**

| Rynek | 1.III | 8.III | 15.III | 22.III |
|---|---|---|---|---|
| Kraków | 1.80-1.90 | 1.80-1.90 | 2—2.10 | — — |
| Lwów | 1.70 | — — | — — | — — |
| Warszawa | 1.60-1.65 | 1.60-1.70 | 1.60-1.70 | 1.60-1.70 |

## Ceny detaliczne ryb w zł. za 1 kg.

| Rynek | Data | Karp żywy | | Karaś żywy | | Lin żywy | | Szczupak żywy | | Sandacz jezior. | | Węgorz | | Okoń | | Drobnica | | Leszcz | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Bydgoszcz | 15.II | 2 | 2.4 | 2 | 2.4 | 2 | 2.8 | 2 | 3 | 4 | 5 | 5 | — | 1.5 | 2.4 | — | — | 1.6 | 2 |
| „ | 22.II | 2 | 2.4 | 2 | 2.4 | 2 | 2.8 | 2 | 3 | 4 | 5 | 5 | — | 1.5 | 2.4 | — | — | 1.6 | 2 |
| „ | 1.III | 2 | 2.4 | 1.6 | 2 | 2 | 2.4 | 1.8 | 2.6 | 3 | 4 | 3 | 4 | 1.5 | 2.4 | — | — | 1.6 | 2 |
| „ | 8.III | 2 | 2.4 | 1.6 | 2 | 2 | 2.4 | 1.8 | 2.6 | 3 | 4 | 3 | 4 | 1.5 | 2.4 | — | — | 1.6 | 5 |
| „ | 16.III | 2.2 | — | 1.8 | — | 2 | — | 2.5 | — | — | — | 5 | — | 1.9 | — | — | — | 2.5 | — |
| Kraków | 22.II | 1.8 | 1.9 | 1 | 1.2 | — | — | 3 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| „ | 1.III | 2 | — | — | — | 1.8 | 2 | 3 | 3.5 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| „ | 8.III | 2 | — | — | — | 2 | 2.2 | 3.5 | 4 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| „ | 15.III | 2.2 | 2.3 | — | — | — | — | 3 | 3.5 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| Lwów | 1.III | 2 | — | — | — | 2 | — | 2.5 | — | — | — | — | — | — | — | 1.2 | — | — | — |
| Pińsk | 1.III | 1.4 | 1.7 | 1.9 | 2.2 | 1.5 | 1.8 | 1.6 | 2.2 | — | — | — | — | 0.8 | 1.1 | 0.7 | 0.8 | 1.8 | 2.2 |
| „ | 8.III | 1.5 | 1.8 | 1.9 | 2.4 | 1.5 | 1.8 | 1.7 | 2.1 | — | — | — | — | 0.8 | 1.2 | 0.7 | 0.8 | 1.8 | 2.3 |
| „ | 18.III | 1.4 | 1.7 | 1.8 | 2.3 | 1.4 | 1.7 | 1.6 | 2.1 | — | — | — | — | 0.7 | 1 | 0.7 | 0.8 | 1.7 | 2 |
| „ | 25.III | 1.3 | 1.6 | 1.7 | 2.2 | 1.4 | 1.6 | 1.5 | 2 | — | — | — | — | 0.7 | 0.9 | 0.6 | 0.7 | 1.6 | 1.8 |
| Poznań | 8.III | 2 | 2.4 | 1.8 | 2 | 1.8 | 2.4 | 2 | 2.4 | — | — | — | — | — | — | — | — | 1.5 | 2 |
| „ | 15.III | 2 | 2.4 | 1.8 | 2 | 1.8 | 2.4 | 2 | 2.4 | — | — | — | — | — | — | — | — | 1.5 | 2 |
| „ | 22.III | 2 | 2.4 | 1.8 | 2 | 1.8 | 2.4 | 2 | 2.4 | — | — | — | — | — | — | — | — | 1.5 | 2 |
| „ | 29.III | 2 | 2.4 | 1.8 | 2 | 1.8 | 2.6 | 2 | 2.4 | — | — | — | — | — | — | — | — | 1.5 | 2 |
| Toruń | 1.III | 2 | 2.2 | 2 | 2.2 | 1.8 | 2 | 1.8 | 2.2 | 35 | 4 | — | — | — | — | 0.4 | 0.6 | 1.5 | 2 |
| „ | 8.III | 1.8 | 2 | 2 | 2.2 | — | — | 2 | 2,4 | 3 | 4 | — | — | 1.2 | 1.5 | 0.4 | 0.6 | 1.8 | 2.2 |
| Warszawa | 1.III | 1.8 | 2 | 3 | 3.5 | 1,5 | 2 | 3 | 3.5 | 2.4 | 2.5 | — | — | 1.2 | 2 | 0.8 | 1 | 2.4 | 2.5 |
| „ | 8.III | 1.8 | 2 | 3.2 | 3.5 | — | — | 3.2 | 3.5 | — | — | — | — | — | — | 1 | 1,2 | 2.4 | 2.6 |
| „ | 15.III | 1.8 | 2. | 3 | 3'5 | 1.8 | 2 | 3 | 3.5 | 2.5 | 2.6 | — | — | — | — | 0.8 | 1 | 2.4 | — |
| „ | 22.III | 2 | — | 3 | 3.2 | 1.8 | 2.2 | 2.8 | 3 | 2.4 | 2.5 | — | — | — | — | 0.8 | 1 | 2.2 | 2.4 |
| Łódź | 8.III | 2 | 2.2 | — | — | 1.8 | — | 3.5 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| „ | 15.III | 2 | 2.2 | — | — | 2 | 2.1 | 3 | 3.2 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| „ | 22.III | 2 | — | — | — | 2 | — | 3 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |

# KRONIKA KRAJOWA.

## Zbiory głównych ziemiopłodów w roku 1934.

Główny Urząd Statystyczny dokonał ostatecznych obliczeń zbiorów pięciu głównych ziemiopłodów w Polsce na podstawie materjałów, dostarczonych przez zarządy gmin za pośrednictwem powiatowej władzy administracji ogólnej.

Zbiory te przedstawiają się następująco:

| | | |
|---|---|---|
| Pszenica | 20803,9 | tys. q |
| Żyto | 64639,6 | „ „ |
| Jęczmień | 14526,1 | „ „ |
| Owies | 25507,3 | „ „ |
| Ziemniaki | 334704,2 | „ „ |

W porównaniu do roku 1933 oraz przeciętnej pięcioletniej 1930 — 1934 zbiory w roku 1934 wypadły:

| | | |
|---|---|---|
| Pszenicy | — 4,3% | + 2,9% |
| Żyta | — 8,6% | 0,0 |
| Jęczmienia | + 1,2% | + 0,5% |
| Owsa | — 4,9% | + 3,8% |
| Ziemniaków | + 18% | + 8,9% |

W stosunku do roku 1933 spadek produkcji pszenicy wykazały następujące województwa: krakowskie—35,7%, lwowskie — 15,8%, poznańskie — 13,8%, tornopolskie — 12,9%, kieleckie — 4,7% i warszawskie — 1,7%. W pozostałych województwach zaznaczył się wzrost produkcji przytem największy w woj. wileńskiem + 43,8%, następnie w woj. białostockiem + 12,5%.

W produkcji żyta we wszystkich województwach z wyjątkiem wschodnich i białostockiego nastąpił spadek. Największy spadek wykazały województwa: tarnopolskie — 54,5%, stanisławowskie — 52,7%, lwowskie — 41,7%, krakowskie — 56,0% i poznańskie — 19,5%. Największy wzrost produkcji zaznaczył się w woj. wileńskiem + 42,1% i nowogródzkiem + 17,0%.

Produkcja jęczmienia wzrosła w woj. wschodnich i białostockich oraz stanisławowskiem i tarnopolskiem. Największy wzrost zaznaczył się w woj. wileńskiem + 47,9%, tarnopolskiem + 39,5% i stanisławowskiem + 32,2%. Pozostałe województwa wykazały spadek, przytem największy woj. krakowskie — 33,1%, następnie poznańskie — 15,2% i lwowskie — 11,2%.

Zbiory owsa, z wyjątkiem woj. wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego, śląskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego okazały się niższe niż w roku 1933. Największy spadek produkcji zaznaczył się w woj. poznańskiem — 26,9%, krakowskiem — 19,3% i woj. lwowskiem — 17,5%. Największy wzrost — wypadł w woj. wileńskiem + 59,3% i nowogródzkiem + 27,9%.

Wzrost produkcji ziemniaków zaznaczył się we wszystkich województwach z wyjątkiem woj. krakowskiego — 30,7% i lwowskiego — 7,9%. Największy wzrost produkcji wykazały woj.: wileńskie + 126,0%, stanisławowskie + 67,6%, nowogródzkie + 52,0% i tarnopolskie + 45,2%.

Spadek produkcji dla wszystkich wyżej wymienionych ziemiopłodów w woj. krakowskiem i lwowskiem częściowo spowodowany był klęską powodzi jak i posuchą, która wpłynęła na zmniejszenie zbiorów zbóż również w woj. poznańskiem, oraz w innych województwach. Znaczny spadek zbioru żyta w woj. stanisławowskiem i tarnopolskiem spowodowany był prócz tego silnemi uszkodzeniami powierzchni żyta ozimego podczas trwania zimy. Powierzchnia ta została zaorana i wpłynęła na zwiększenie zbiorów przedewszystkiem jęczmienia jarego oraz owsa i ziemniaków. Znaczny wzrost produkcji wszystkich wymienionych ziemiopłodów w stosunku do roku 1933 w woj. wileńskiem należy tłomaczyć tem, że województwo to w 1933 r. było dotknięte klęską nieurodzaju a szczególnie — ziemniaków.

Jednocześnie Główny Urząd Statystyczny podaje do wiadomości, że dokonał na podstawie 4720 sprawozdań korespondentów rolnych, prowizorycznego obliczenia powierzchni zasianej oziminami w jesieni 19 34 roku.

W liczbach bezwzględnych oraz w stosunku do roku 1933 powierzchnia tych ziemiopłodów przedstawia się dla całej polski następująco:

| | w tys. ha | w stosunku do r. 1933 |
|---|---|---|
| Pszenica | 1535,5 | + 0,5% |
| Żyto | 5706,1 | + 1,0% |
| Jęczmień | 31,3 | + 0,3% |

# KRONIKA ZAGRANICZNA.

**ANGLJA**

### Organizacja rynku jajczarskiego

Komisja powołana dla badania i organizacji rynku jaj i drobiu wydała sprawozdanie, w którem proponuje dokonanie podziału Anglji na 12 okręgów i około 200 podokręgów, objętych przez organizacje regjonalne, mające za zadanie regulowanie dowozu jaj na rynek. Przewidywany jest podział jaj na standarty według wagi, przyczem pierwszy gatunek obejmować będzie jaja świeże, a drugi wszelkie inne poza konserwowanemi. Jaja importowane mają być oznaczone jako „stored". Okres reorganizacji rynku jajczarskiego obliczony jest na półtora roku. Kwestje, związane z polityką importową w odniesieniu do jaj, powierzone zostaną komisji specjalnej.

## BELGJA

### Traktat handlowy ze Stanami Zjednoczonemi

Między Stanami Zjednoczonemi a Belgją zastała zawarta umowa handlowa, która zastąpi dotychczas obowiązujący traktat handlowy z 1885 r. Nowa umowa oparta jest na zasadzie klauzuli największego uprzywilejowania, zawierając pozatem szereg zniżek konwencyjnych, konsolidację znacznej ilości stawek celnych oraz listę kontyngentów konwencyjnych. W zakresie artykułów rolniczych Belgja otrzymała konsolidację cła od koni i winogron. Stany Zjednoczone uzyskały szereg koncesyj w odniesieniu do smalcu, konserw mięsnych i owocowych, ozorów wieprzowych, kaszy, jabłek, moreli, gruszek, śliwek suszonych, miodu, makuchów, tytoniu i drzewa oraz szeregu artykułów przemysłowych.

## ESTONJA

### Państwowa kontrola rzeźni eksportowych

W najbliższym czasie ukazać ma się rozporządzenie, na podstawie którego bekoniarnie estońskie mają zostać poddane ścisłej kontroli, dokonywanej przez Ministerstwo Rolnictwa. Między innemi rząd otrzymać ma prawo zwalniania członków zarządu poszczególnych rzeźni eksportowych oraz obsadzania w nich stanowisk kierowniczych według swego uznania.

## FINLANDJA

### Premja eksportowa na masło

Na podstawie decyzji Rady Państwa zmieniona została wysokość premji eksportowej na masło. Dotychczas premja ta wynosiła 5 marek fińskich od 1 kg masła niezależnie od kraju przeznaczenia transportów. Obecnie premja wynosi 4 marki w odniesieniu do masła eksportowanego do Niemiec oraz 6.50 marek w odniesieniu do eksportu na inne rynki.

## NIEMCY

### Oddłużenie dzierżawców rolnych

Ostatnio ukazało się rozporządzenie w sprawie oddłużenia dzierżawców rolnych i leśnych. Na podstawie tego rozporządzenia wnioski oddłużeniowe mogą być składane w terminie do 31 maja r. b. Urzędem, któremu powierzone jest prowadzenie akcji oddłużeniowej, jest wyłącznie Deutsche Pachtbank. Bank ten udziela pożyczek na umorzenie długów częściowo z funduszów własnych, częściowo zaś z państwowych. Pożyczki zostają zabezpieczone przez dokonanie zastawu na inwentarzu. Sąd oddłużeniowy ma prawo zmniejszać długi obciążające dzierżawców o 50%, może również zmieniać warunki umowy dzierżawnej, przedłużając okres trwania dzierżawy do terminu koniecznego dla oczyszczenia dzierżawcy z długów lub zmieniając wysokość czynszu na następne lata.

## NIEMCY

### Reforma organizacji zbytu jaj

Jak doniósł radca handlowy przy Poselstwie Polskiem w Berlinie, w ubiegłym miesiącu wyszły w Niemczech nowe przepisy, zmieniające dotychczasową regulację sprzedaży jaj krajowych w sensie ułatwienia sprzedaży. Handel hurtowy między-okręgowy potrzebować będzie obecnie zezwolenia Głównego Związku Jajczarskiego tylko dla sprzedaży powyżej 20.000 sztuk dziennie; dla sprzedaży od 5.000 — 20.000 sztuk istnieje przymus meldunkowy, niższe obroty są zaś zupełnie wolne. Dla ilości wprowadzonych do obiegu niehurtowo odpada obowiązek znakowania. Dotyczy to jaj niepakowanych w skrzyniach (jakiejkolwiek wielkości) względnie ilości nieprzewyższających 1.800 szt. choćby luzem). Dalej wszystkie obroty z wielkiemi konsumentami, jak hotele, restauracje, są wolne od obowiązku znakowania. Producent, który dotychczas mógł tylko wprost konsumentowi dostarczać jaja w drobnych ilościach, jest obecnie zupełnie wolny.

Zmiana systemu wprowadzona przez to rozporządzenie jest poważna. Jak wiadomo, regulacja handlu jajczarskiego w Niemczech, zaczęta jeszcze za ministra Schiele'go, przeszła już przez cały szereg reform. Pierwotna kontrola standaryzacji leżała w rękach organizacyj spółdzielczych, a producent był zachęcony do poddania się jej przez obietnicę otrzymywania środków pastewnych po zniżonej cenie. W lutym 1934 r. zastąpiono tę połowiczną dobrowolność pełnym przymusem. Cała podaż i cała dystrybucja zostały zupełnie scentralizowane, przyczem ujęcie towaru i znakowanie jego pozostało w rękach spółdzielni, regulacja zbytu przeszła w ręce Reichsstelle für Eier, zaś dystrybucja przypadła handlowi. Stąd wynikały trudności i tarcia między spółdzielniami a handlem wiejskim i doprowadziły do rozluźnienia systemu w czerwcu 1934 r. Ujęcie towaru zostało zwolnione, również odpadły wszelkie ograniczenia towaru hurtowego i detalicznego wewnątrz ustanowionych 14 okręgów. Natomiast wyrównanie międzyokręgowe zarezerwowano dla Głównego Związku Jajczarskiego (Hauptvereinigung der deutschen Eierwirtschaft), który dla tych obrotów i dla przywozu odtąd ustalał ceny. Przymus znakowania został utrzymany dla wszelkiego towaru wchodzącego na rynek i stworzono całą sieć punktów znakowania (w farmach drobiu, spółdzielniach, u wielkich handlarzy i t. d.). Ten system okazał się jednak nadto uciążliwy i skomplikowany, skutkiem czego zdecydowano się na jego zreformowanie.

Kontrola rynku, dotychczas bardzo biurokratyczna, ale bardzo ścisła, zostaje odtąd rozluźniona. Poświadczenie przejęcia (Uebernahmeschein), na którem przy znakowaniu zaznaczano ilości wprowadzone na rynek, przestaje być podstawą do orjentacji w obrotach rynku, wobec zwolnienia sprzedaży bezpośrednich od znakowania. Również straci na znaczeniu między-okręgowa działalność wyrównawcza, gdyż obroty te mogą w znacznej części odbywać się w ilościach niewymagających zgłoszenia (poniżej 5 tys. sztuk w hurcie). Dalej można się liczyć z wpływem nowej regulacji na ceny, z powodu ustania obowiązku znakowania i ułatwień w handlu międzydzielnicowym. Wpływ ten nie da się jednak odczuć na marży handlowej i w kierunku szybkiego obsłużenia konsumenta, z powodu związania cen jaj importowych i chłodzonych.

Handel hurtowy i spółdzielnie przyjęły nową regulację niebardzo życzliwie, obawiając się, że zniesienie obowiązku znakowania utrudni ich starania, by wysokowartościowemu towarowi zagranicznemu przeciwstawić równej jakości towar krajowy. Intencją rządu było w tym wypadku skrócenie drogi od producenta do spożywcy i uniknięcie kosztów transportów dodatkowych do punktów znakowania i t. d.

# Porównawcze zestawienie przewozów kolejowych ważniejszych artykułów rolniczych za grudzień 1931, 1932, 1933 i 1934 roku według danych Centralnego Biura Statystycznego Ministerstwa Komunikacji.

| ROK | NADANIE | | | | PRZYJĘCIE | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | w komunikacji wewnętrznej | do portów | | zagranicę | z portów | | z zagranicy | Tranzyt |
| | | Gdyni | Gdańska | | Gdyni | Gdańska | | |
| | tonny | | | | tonny | | | |
| **Pszenica.** | | | | | | | | |
| 1931 | 23.197 | — | 1.905 | 1.069 | — | 91 | 7.712 | 31 |
| 1932 | 17.478 | — | 1,383 | 753 | — | 31 | 3.468 | 15 |
| 1933 | 19.270 | 1 | 2.545 | 572 | — | — | 5.320 | 10 |
| 1934 | 18.769 | — | 535 | 45 | — | 32 | — | 30 |
| **Żyto.** | | | | | | | | |
| 1931 | 35.299 | 15 | 2,103 | 5,494 | — | 30 | 2,221 | 290 |
| 1932 | 18.757 | — | 14,131 | 3,408 | — | — | 2.784 | — |
| 1933 | 32.923 | — | 34.844 | 13.007 | — | — | 1.864 | — |
| 1934 | 19.251 | — | 42.141 | 5.508 | — | 30 | — | 45 |
| **Owies.** | | | | | | | | |
| 1931 | 7.038 | — | 132 | 137 | — | — | — | 22 |
| 1932 | 3.280 | — | 667 | 308 | — | — | 16 | 12 |
| 1933 | 5.970 | — | 148 | 488 | — | — | — | — |
| 1934 | 4.417 | — | 6.145 | 11 | — | 3 | — | 284 |
| **Jęczmień.** | | | | | | | | |
| 1931 | 7,660 | — | 5.917 | 772 | — | — | — | 15 |
| 1932 | 7.462 | — | 17.983 | 951 | — | 1 | — | 106 |
| 1933 | 7.522 | — | 12.722 | 445 | — | 15 | 15 | 85 |
| 1934 | 8,565 | — | 33.728 | 166 | — | — | — | 61 |
| **Mąka zbożowa.** | | | | | | | | |
| 1931 | 35.081 | — | 951 | 856 | — | 2 | — | 241 |
| 1932 | 43.357 | — | 2.057 | — | — | 5 | 24 | 151 |
| 1933 | 47.285 | — | 4.377 | — | — | 33 | — | 96 |
| 1934 | 41.758 | 10 | 2.209 | 825 | — | 50 | — | 224 |
| **Otręby.** | | | | | | | | |
| 1931 | 9.797 | 12 | 308 | 1.140 | — | 44 | 444 | 3.849 |
| 1932 | 10.925 | 300 | 926 | 46 | — | — | 168 | 1.772 |
| 1933 | 15,237 | — | 451 | — | — | 60 | — | 2.714 |
| 1934 | 17,670 | 15 | 646 | 39 | — | — | — | 1.633 |
| **Ziemniaki** | | | | | | | | |
| 1931 | 9,347 | 80 | 201 | 218 | 14 | 30 | 49 | 90 |
| 1932 | 9.001 | 33 | 188 | 834 | — | 15 | — | 514 |
| 1933 | 17.607 | | 16 | 187 | — | 16 | — | 984 |
| 1934 | 15,486 | | 640 | 250 | — | — | 10 | 946 |
| **Bydło rosłe.** | | | | | | | | |
| 1931 | 8,115 | — | 191 | 144 | — | — | — | 383 |
| 1932 | 7,251 | 22 | 104 | 165 | — | — | — | — |
| 1933 | 7.619 | — | 36 | 23 | — | — | 1 | 36 |
| 1934 | 5.841 | — | 10 | 76 | — | — | — | 27 |
| **Trzoda chlewna.** | | | | | | | | |
| 1931 | 8.103 | — | 416 | 1.292 | — | — | 53 | 381 |
| 1932 | 6,819 | — | 406 | 1.228 | — | — | 8 | — |
| 1933 | 4.864 | — | 198 | 1.047 | — | — | 14 | 86 |
| 1934 | 4,452 | — | 145 | 933 | — | — | — | 37 |
| **Drzewo nieobrobione.** | | | | | | | | |
| 1931 | 30.960 | — | 1.475 | 7.698 | — | 193 | — | 900 |
| 1932 | 31.182 | 182 | 3.094 | 6.675 | 18 | — | 216 | 1.817 |
| 1933 | 48.906 | — | 6.938 | 8.806 | 43 | — | — | 490 |
| 1934 | 26,751 | — | 2,456 | 9.692 | — | 70 | 27 | 707 |
| **Drzewo obrobione.** | | | | | | | | |
| 1931 | 28,849 | 43 | 23.345 | 9.338 | 10 | 378 | 689 | 18.153 |
| 1932 | 31.013 | 7.352 | 24.648 | 7.697 | 15 | 46 | 198 | 15.717 |
| 1933 | 35.239 | 6.024 | 45.113 | 6.707 | — | 83 | 229 | 24.924 |
| 1934 | 37,367 | 2.273 | 28.853 | 5.495 | — | 153 | 428 | 23.313 |

# S T A T Y S T Y K A

## Ceny ważniejszych produktów rolniczych w złotych za 100 kg. w Polsce

| ROK I MIESIĄC | Pszenica | Żyto | Jęczmień | Owies | Ziemniaki fabryczne ceny płacone producentom w/g G. U. S. | Koniczyna czerw. | Seradela | Wyka | Łubin żółty | Groch „Victoria" | Rzepak | Bydło rogate za 100 kg ż. wagi | Cielęta za 100 kg ż. wagi | Trzoda chlewna za 100 kg ż. wagi | Owce za 100 kg ż. wagi | Mleko za 100 litr. | Masło za 1 kg | Jaja za 1 kg |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Ceny w/g giełdy zbożowo-towarowej w Warszawie | | | | | Ceny nasion w/g cenników firm nasiennych | | | | | | Ceny na targu w Poznaniu | | | | w/g cenników komisji nabiał. w Warszawie | | |
| 1926/27 od 1/VIII do 30/VII | 53,23 | 41,87 | 38,98 | 35,92 | 7,58 | | | | | | | 128,91 | 143,95 | 213,24 | 118,47 | 38,42 | 6,27 | 3,09 |
| 1927/28 „ „ „ „ | 53,76 | 43,77 | 44,75 | 41,49 | 7,14 | 262,91 | 23,83 | 36,25 | 22,61 | 76,81 | 68,24 | 143,89 | 157,20 | 202,86 | 130,02 | 38,75 | 6,29 | 3,33 |
| 1928/29 „ „ „ „ | 47,79 | 34,54 | 36,52 | 34,99 | 6,71 | 209,61 | 48,68 | 41,68 | 29,59 | 68,25 | 76,85 | 142,40 | 159,59 | 209,23 | 130,24 | 41,67 | 6,68 | 3,63 |
| 1929/30 „ „ „ „ | 40,69 | 21,97 | 26,72 | 21,50 | 3,72 | 142,43 | 23,93 | 30,72 | 26,99 | 46,19 | 72,63 | 122,30 | 160,91 | 222,77 | 127,92 | 34,79 | 6,70 | 3,01 |
| 1930/31 „ „ „ „ | 29,31 | 21,82 | 25,61 | 24,49 | 5,87 | 263,41 | 67,19 | 33,38 | 30,99 | 32,91 | 42,87 | 90,89 | 108,05 | 131,96 | 116,82 | 28,75 | 4,77 | 2,70 |
| 1931/32 „ „ „ „ | 26,98 | 25,09 | 24,59 | 23,70 | 3,70 | 199,88 | 24,34 | 22,67 | 18,96 | 27,52 | 31,27 | 58,55 | 68,10 | 109,18 | 64,90 | 22,63 | 3,77 | 1,79 |
| 1932/33 „ „ „ „ | 31,63 | 17,87 | 17,10 | 16,17 | 2,88 | 111,35 | 12,24 | 13,87 | 10,62 | 24,69 | 36,62 | 46,29 | 61,02 | 94,64 | 55,85 | 18,00 | 3,23 | 1,55 |
| 1933 sierpień | 20,33 | 15,15 | — | 14,33 | 3,34 | 98,75 | 8,50 | 13,00 | 8,50 | 22,38 | 35,88 | 51,21 | 70,80 | 95,80 | 62,75 | 18,00 | 3,25 | 1,03 |
| wrzesień | 21,97 | 14,38 | 15,75 | 14,29 | 2,84 | 130,00 | 9 50 | 13,00 | 8,50 | 21,38 | 36,50 | 54,64 | 78,88 | 101,31 | 64,50 | 16,00 | 3,21 | 1,28 |
| październik | 20,95 | 14,50 | 15,75 | 14,96 | 2,74 | 145,50 | 11,10 | 14,20 | 8,50 | 24,40 | 36,50 | 54,90 | 65,30 | 95,85 | 67,03 | 18,00 | 3,55 | 1,38 |
| listopad | 20,89 | 14,50 | 15,45 | 13,78 | 2,88 | 182,50 | 13,00 | 15,00 | 8,50 | 25,38 | 36,50 | 52,60 | 59,63 | 86,06 | 61,88 | 18,00 | 3,39 | 1,61 |
| grudzień | 20,50 | 14,50 | 15,25 | 12,98 | 3,16 | 189,38 | 13,00 | 14,00 | 8,50 | 23,50 | 39,88 | 51,30 | 60,19 | 81,25 | 62,50 | 18,00 | 3,40 | 1,83 |
| 1934 styczeń | 20,50 | 14,50 | 15,25 | 12,14 | 3,18 | 131,75 | 12,80 | 13,00 | 8,50 | 23,50 | 41,00 | 48,74 | 55,55 | 78,90 | 64,25 | 15,00 | 2,66 | 1,99 |
| luty | 20,55 | 14,50 | 15,38 | 11,32 | 3,29 | 135,63 | 10,50 | 13,00 | 8,50 | 23,50 | 41,00 | 50,89 | 56,81 | 75,49 | 62,00 | 15,00 | 3,26 | 1,27 |
| marzec | 21,09 | 14,50 | 15,75 | 11,82 | 3,33 | 140,00 | 9,13 | 13,00 | 8,50 | 23,50 | 41,00 | 50,22 | 62,38 | 73,13 | 61,25 | 15,00 | 3,60 | 1,05 |
| kwiecień | 19,81 | 14,50 | 15,75 | 12,13 | 3,19 | 126,00 | 8,90 | 12,80 | 9,50 | 23,50 | 41,00 | 50,08 | 54,31 | 66,81 | 55,84 | 17,00 | 3,06 | 0,89 |
| maj | 17,94 | 12,82 | 15,75 | 12,48 | 2,63 | 107,50 | 8,50 | 11,00 | 9,50 | 24,13 | — | 48,24 | 55,55 | 58,62 | 55,70 | 22,00 | 2,83 | 0,79 |
| czerwiec | 20,93 | 14,34 | — | 15,90 | 3,17 | 117,50 | 8,50 | 11,75 | 9,50 | 27,50 | — | 47,33 | 50,50 | 59,69 | 59,00 | 12,00 | 2,20 | 0,95 |
| lipiec | 19,00 | 13 93 | 19,20 | 15,03 | 2,89 | 173,75 | 10,00 | 17,00 | 10,63 | 33,25 | 36,00 | 46,49 | 49,75 | 65,10 | 54,74 | 13,00 | 2,30 | 0,88 |
| średnia r. 1933/34 | 20,37 | 14,34 | 15,93 | 13,43 | 3,05 | 139,85 | 10,28 | 13,40 | 8,92 | 24,65 | 38,53 | 50,55 | 59,17 | 78,17 | 69,95 | 16,42 | 3,06 | 1,25 |
| 1934 sierpień | 21,11 | 17,09 | 21,39 | 16,65 | 2,93 | 160,00 | 10,50 | 22,50 | 15,00 | 42,00 | 42,00 | 51,61 | 69,19 | 73,06 | 61,50 | 15,00 | 2,36 | 0,90 |
| wrzesień | 20,00 | 17,09 | 21,25 | 15,51 | 2,74 | 156,25 | 10,50 | 25,88 | 15,00 | 47,00 | 43,00 | 52,43 | 73,56 | 63,63 | 66,17 | 14,00 | 2,27 | 1,04 |
| październik | 19,80 | 16,63 | 21,69 | 16,52 | 2,28 | 133,00 | 10,50 | 26,70 | 13,80 | 47,40 | 41,40 | 49,31 | 68,02 | 58,05 | 63,73 | 14,00 | 2,62 | 1,25 |
| listopad | 18,75 | 13,93 | 20,25 | 14,95 | 2,18 | 123,12 | 10,50 | 22,37 | 12,00 | 47,00 | 39,00 | 44,74 | 51,63 | 55,44 | 53,21 | 16,00 | 2,82 | 1,40 |
| grudzień | 18,75 | 14,50 | 20,65 | 14,65 | 2,25 | 106,90 | 10,50 | 22,70 | 10,10 | 40,20 | 37,40 | 39,83 | 49,38 | 52,31 | 56,50 | 14,00 | 3,05 | 1,53 |
| 1935 styczeń | 18,57 | 14,75 | 21,72 | 14,75 | 2,36 | 104,38 | 10,50 | 23,50 | 9,50 | 39,00 | 37,00 | 37,33 | 48,60 | 51,25 | 54,90 | 11,00 | 2,51 | 1,51 |
| luty | 18,25 | 14,73 | 21,17 | 15,44 | 2,45 | 104,75 | 10,50 | 28,13 | 9,87 | 39,00 | 37,00 | 36,79 | 52,42 | 53,84 | 57,50 | 11,00 | 2,70 | 1,48 |

## Wskaźniki cen

| ROK I MIESIĄC | przy podstawie r. 1928 = 100,0 | | | | | przy podstawie r. 1928 = 100,0 | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Ceny hurtowe ogółem | Artykuły rolne | Artykuły przemysł. | Koszty utrzym. w Warszawie | | Artykuły sprzedawane bezpośrednio przez rolników | | | | Drewno surowe | Artykuły nabywane przez rolników | | | Surowce i półfabrykaty przemysłowe | | | |
| | | | | Ogółem | Żywn. | Ogółem | Ziemiopłody | Zwierzęta rzeźne | Nabiał | | Ogółem | Nawozy sztuczne | Wyroby gotowe dla prod. roln. | Ogółem | Uzależnione od zagranicy | Skartelizowane | Pozostałe |
| | wg. Głównego Urzędu Statystycznego | | | | | wg. Instytutu Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen | | | | | | | | | | | |
| 1928 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |
| 1929 | 96,3 | 92,6 | 98,6 | — | — | 89,5 | 75,5 | 105,5 | 98,0 | 93,8 | 101,1 | 102,7 | 103,6 | 96,3 | 93,3 | 107,7 | 93,6 |
| 1930 | 85.5 | 77,7 | 89,8 | — | — | 67,6 | 50,0 | 86,9 | 79,4 | 71,9 | 98,6 | 100,0 | 107,0 | 86,1 | 68,6 | 108,9 | 81,0 |
| 1931 | 74,6 | 68,3 | 76,9 | — | — | 59,5 | 57.7 | 56,7 | 70,1 | 49,5 | 90,7 | 96,2 | 101,9 | 72,8 | 50,9 | 107,8 | 63,7 |
| 1932 | 65,5 | 58,9 | 67,5 | — | — | 48,9 | 49,9 | 43,8 | 55,0 | 38,3 | 81,4 | 85,6 | 89,7 | 63,9 | 41,6 | 104,5 | 52,5 |
| 1933 | 59,1 | 48,5 | 61,1 | 71,2 | 57,9 | 42,6 | 41,1 | 42,5 | 46,7 | 38,7 | 72,9 | 83,2 | 85,4 | 58,7 | 43,8 | 93,0 | 49,1 |
| 1934 styczeń | 57,8 | 48,6 | 61,9 | 68,7 | 54,8 | 38,4 | 34,4 | 40,8 | 44,9 | 49,0 | 72,3 | 82,7 | 85,9 | 61,9 | 47,7 | 91,0 | 52.1 |
| luty | 57,6 | 48,2 | 61,8 | 68,9 | 55,3 | 38,8 | 34,7 | 40,8 | 45,8 | 47,7 | 72,7 | 83,2 | 85,7 | 61,8 | 46,7 | 91,0 | 51,7 |
| marzec | 57,3 | 48,2 | 61,3 | 68,3 | 54,6 | 38,9 | 35,1 | 40,6 | 45,8 | 46,2 | 72,5 | 83,4 | 85,1 | 61,3 | 46,3 | 91,1 | 51,2 |
| kwiecień | 56,8 | 47,4 | 60,9 | 68,5 | 55,0 | 37,4 | 34,5 | 37,3 | 45,1 | 46,1 | 72,0 | 83,1 | 81,3 | 60,9 | 45,0 | 90,9 | 50,7 |
| maj | 56,0 | 46,3 | 60,3 | 66,7 | 52,6 | 35,7 | 34,8 | 35,6 | 38,4 | 44,6 | 71,7 | 80,1 | 80,4 | 60,3 | 43,9 | 90,5 | 49,7 |
| czerwiec | 55,8 | 46,4 | 59,9 | 65,8 | 51,2 | 36,2 | 38,1 | 35,3 | 33,0 | 42,9 | 71,4 | 79,9 | 80,4 | 59,8 | 42,5 | 90,6 | 48,9 |
| lipiec | 55,9 | 47,5 | 59,0 | 65,9 | 51,5 | 37,9 | 38,6 | 36,9 | 38,1 | 42,4 | 70,6 | 73,9 | 80,0 | 59,0 | 41,7 | 89,6 | 48,0 |
| sierpień | 55,8 | 47,9 | 58,5 | 66,4 | 52,1 | 38,1 | 39,1 | 37,3 | 36,7 | 42,6 | 69,8 | 74,8 | 77,6 | 58,5 | 41,5 | 87,6 | 48,1 |
| wrzesień | 54,9 | 46,5 | 58,0 | 65,7 | 51,4 | 36,4 | 37,2 | 35,1 | 36,5 | 40,6 | 69,0 | 74,8 | 77,5 | 58,0 | 40,5 | 87,6 | 47,1 |
| październik | 54,4 | 45,5 | 57,9 | 65,6 | 51,4 | 36,1 | 35,6 | 34,8 | 39,8 | 42,3 | 68,8 | 75,2 | 77,6 | 57,9 | 40,6 | 87,6 | 47,0 |
| listopad | 53,6 | 44,6 | 57,0 | 64,2 | 49,4 | 35,6 | 32,3 | 33,9 | 47,1 | 41,7 | 68,3 | 74,0 | 75,8 | 57,0 | 40,8 | 83,1 | 46,7 |
| grudzień | 53,5 | 44,0 | 57,3 | 63.5 | 48,6 | 34,8 | 33,2 | 32,5 | 43,3 | 46,0 | 68,5 | 74,9 | 75,8 | 57,4 | 41,4 | 83,2 | 47,5 |
| 1935 styczeń | 52,9 | 42,8 | 57,2 | 63,5 | 48,7 | 33,3 | 33,1 | 29,5 | 40,4 | 45,5 | 68,4 | 76,3 | 75,5 | 57,2 | 41,7 | 83,4 | 47,2 |